

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ
ΥΠΟΘΕΣΗ ΚΑΤΣΙΚΕΡΟΥ ΚΑΤΑ ΕΛΛΑΔΑΣ
(Αίτηση υπ' αριθμόν 2303/19)

ΑΠΟΦΑΣΗ
ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ
21 Ιουλίου 2022

Η απόφαση αυτή θα καταστεί οριστική υπό τις περιστάσεις που ορίζονται στο άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί συντακτική αναθεώρηση.

Στην υπόθεση Κατσίκερος κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Πρώτο Τμήμα), συνεδριάζοντας ως Τμήμα αποτελούμενο από:

Marko Bošnjak, *Πρόεδρο,*

Péter Paczolay,

Krzysztof Wojtyczek,

Alena Poláčková,

Lorraine Schembri Orland,

Ιωάννη Κτιστάκη,

Davor Derenčinović, *δικαστές,*

και Liv Tigerstedt, *Αναπληρώτρια Γραμματέα του Τμήματος,*

Έχοντας υπόψη:

την προσφυγή (αριθ. 2303/19) κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (εφεξής “Σύμβαση”) από Έλληνα υπήκοο, τον Παναγιώτη Κατσίκερο (εφεξής “προσφεύγων”), στις 4 Ιανουαρίου 2019,

την απόφαση να ειδοποιήσει την Ελληνική Κυβέρνηση (εφεξής “η Κυβέρνηση”) σχετικά με την καταγγελία που αφορά το χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας που όρισαν τα εθνικά δικαστήρια μεταξύ του προσφεύγοντος και της κόρης του, την καταγγελία σχετικά με την απόρριψη των πρόσθετων λόγων αναιρέσεως του προσφεύγοντος λόγω νομικών ζητημάτων, και την καταγγελία του σχετικά με το δικαίωμά του να εξετάσει την υπόθεσή του από αμερόληπτο δικαστήριο, και να κηρύξει την υπόλοιπη αίτηση απαράδεκτη,

τις παρατηρήσεις των διαδίκων,

Αφού συνήλθε κατ’ ιδίαν στις 21 Ιουνίου 2022,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία εκδόθηκε κατά την ημερομηνία αυτή:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ο προσφεύγων κατήγγειλε, σύμφωνα με το άρθρο 8 της

Σύμβασης, ότι τα εθνικά δικαστήρια είχαν ορίσει ένα πολύ περιοριστικό χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας με την κόρη του, μη επιτρέποντάς του να δημιουργήσει σχέση μαζί της. Κατήγγειλε επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 6 της Σύμβασης, ότι οι πρόσθετοι λόγοι αναιρέσεως που είχε υποβάλει στον Άρειο Πάγο απορρίφθηκαν λόγω νομικών ζητημάτων και ότι η αίτησή του επί νομικών ζητημάτων δεν εξετάστηκε από αμερόληπτο δικαστήριο.

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

2. Ο προσφεύγων γεννήθηκε το 1970 και ζει στη Νέα Ιωνία. Εκπροσωπήθηκε από τον κ. Β. Χειρδάρη, δικηγόρο που ασκεί το επάγγελμα του στην Αθήνα.

3. Η Κυβέρνηση εκπροσωπήθηκε από τους εκπροσώπους του Αντιπροσώπου της, κα Α. Δημητρακοπούλου, Πάρεδρο, και κα Α. Μαγριππή, Δικαστική Πληρεξουσία Α' του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

4. Τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, όπως προβάλλονται από τους διαδίκους, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής.

I. ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Ο προσφεύγων γνώρισε την Κ.Π. στα τέλη του 2013 και σύντομα άρχισε σχέση μαζί της. Άρχισαν να συζούν τον Ιανουάριο του 2014. Ο προσφεύγων έληξε τη σχέση τους τον Ιούνιο του 2014, περίπου ένα μήνα πριν από τον προγραμματισμένο γάμο τους τον Ιούλιο του 2014 και ενώ η Κ.Π. ήταν έγκυος στο παιδί τους.

6. Την 1η Δεκεμβρίου 2014 η Κ.Π. γέννησε την Μ., την κόρη τους. Κατά τους μήνες που ακολούθησαν τη γέννηση του παιδιού τους, η επικοινωνία μεταξύ του προσφεύγοντος και της Κ.Π. ήταν ανύπαρκτη και κάθε σχετική προσπάθεια απέτυχε. Στις 26 Ιανουαρίου 2015, ο προσφεύγων αναγνώρισε οικειοθελώς το παιδί ως δικό του με δήλωση ενώπιον συμβολαιογράφου, αν και χωρίς τη συγκατάθεση της Κ.Π.

II. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΓΟΝΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ Μ.

7. Στις 18 Μαρτίου 2015, ο προσφεύγων κατέθεσε αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, ζητώντας να επιλυθεί προσωρινά η κατάσταση μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης, και συγκεκριμένα να ασκεί τη γονική μέριμνα της Μ. από κοινού με την Κ. Π., ή, εναλλακτικά, να του παραχωρηθούν δικαιώματα επικοινωνίας. Με την υπ' αριθ. 6821/2015 απόφαση της 5ης Αυγούστου 2015, η αίτησή του έγινε δεκτή ως προς το δεύτερο σκέλος της και του επιτράπη να βλέπει την Μ. κάθε Σάββατο επί τρεις ώρες στο σπίτι της Κ.Π., παρουσία της και παρουσία ενός από τους συγγενείς της, μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης.

8. Εν τω μεταξύ, στις 30 Μαρτίου 2015, στις 8 Μαΐου 2015 και στις 25 Μαΐου 2015, ο προσφεύγων υπέβαλε ενώπιον του Προέδρου του Πρωτοδικείου αιτήσεις για την έκδοση προσωρινής διαταγής περί καθορισμού προσωρινού χρονοδιαγράμματος επικοινωνίας. Ωστόσο, δεδομένου ότι η πατρότητά του δεν είχε αποδειχθεί ούτε δικαστικώς ούτε ενώπιον συμβολαιογράφου, λόγω έλλειψης συναίνεσης της μητέρας, οι αιτήσεις του απορρίφθηκαν.

9. Επιπλέον, ο προσφεύγων άσκησε προσφυγή ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου ζητώντας την έκδοση οριστικής απόφασης και επαναλαμβάνοντας τα ίδια αιτήματα όπως προηγουμένως.

10. Με την απόφαση αριθ. 2884/2016 της 13ης Ιουνίου 2016, το Μονομελές Πρωτοδικείο έκρινε ότι η σχέση του προσφεύγοντος με την Κ.Π. ήταν τεταμένη λόγω της εγωιστικής και επιθετικής συμπεριφοράς του προσφεύγοντος. Σύμφωνα με τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίστηκαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ο προσφεύγων έχανε εύκολα την ψυχραιμία του κατά τη διάρκεια των διαφωνιών του με την Κ.Π., πετούσε και έσπαζε διάφορα αντικείμενα, και μία φορά χτύπησε την Κ.Π. Το δικαστήριο αναγνώρισε περαιτέρω ότι ο προσφεύγων ήταν ο πατέρας της Μ., η οποία ήταν δέκα μηνών κατά τον χρόνο της ακροαματικής διαδικασίας, αλλά απέρριψε το αίτημά του για κοινή γονική μέριμνα, λόγω της τεταμένης σχέσης που είχε με την Κ.Π. Όρισε το χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας του προσφεύγοντος με την κόρη

του ως εξής: κατά το πρώτο έτος μετά την έκδοση της απόφασης, ο προσφεύγων μπορούσε να βλέπει την κόρη του το πρώτο και τρίτο Σάββατο κάθε μήνα και τη δεύτερη και τέταρτη Κυριακή κάθε μήνα, από τις 12 το μεσημέρι έως τις 5 μ.μ. Οι συναντήσεις θα λάμβαναν χώρα στην οικία της Κ.Π., παρουσία της και με πρόσθετη παρουσία ενός από τους συγγενείς της, δεδομένης της έντασης και της ανησυχίας που προκαλούσε η παρουσία του προσφεύγοντος στην εναγόμενη. Για το δεύτερο έτος μετά την έκδοση της απόφασης, το χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας θα παρατεινόταν από τις 12 το μεσημέρι έως τις 7 μ.μ. και ο προσφεύγων θα παραλάμβανε την Μ. και θα την επέστρεφε στο σπίτι της μητέρας της. Κατά τον καθορισμό του χρονοδιαγράμματος, το εθνικό δικαστήριο έλαβε υπόψη την πλήρη έλλειψη εγγύτητας μεταξύ του προσφεύγοντος και της κόρης του, καθώς είχε συναντηθεί μόνο μία φορά με την Μ, τη νεαρή ηλικία του παιδιού, το οποίο είχε συνηθίσει στην αποκλειστική φροντίδα της μητέρας του, την έλλειψη ειδικά προσαρμοσμένου χώρου για το παιδί στην κατοικία του προσφεύγοντος, και τη βοήθεια που θα χρειαζόταν ο προσφεύγων για τη φροντίδα της Μ., τουλάχιστον στην αρχή. Το δικαστήριο έκρινε επίσης ότι η Μ. δεν θα έπρεπε ακόμη να διανυκτερεύει στην κατοικία του προσφεύγοντος έως ότου υπάρξει τουλάχιστον κάποια ελάχιστη επικοινωνία μεταξύ τους.

11. Κατόπιν προσφυγών που άσκησαν τόσο ο προσφεύγων όσο και η Κ.Π., το Εφετείο Αθηνών εξέδωσε την υπ' αριθ. 2798/2017 απόφαση της 8ης Ιουνίου 2017. Με την απόφαση αυτή, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο απέρριψε την έφεση του προσφεύγοντος κατά το μέρος που αφορούσε τη γονική μέριμνα, δεδομένου ότι η απόφαση αυτή μπορούσε να υποβληθεί μόνο σε αναίρεση λόγω νομικών ζητημάτων. Δέχθηκε ότι η σχέση μεταξύ της Κ.Π. και του προσφεύγοντος ήταν τεταμένη κυρίως λόγω της εγωιστικής συμπεριφοράς του προσφεύγοντος, ο οποίος έχανε εύκολα την ψυχραιμία του και ενεργούσε με συγκαταβατικό τρόπο προς την Κ.Π., πετώντας αντικείμενα και, μάλιστα, μια φορά ήταν βίαιος απέναντί της. Το δικαστήριο έλαβε υπ' όψιν το γεγονός ότι ο προσφεύγων είχε

επιλέξει να μην κάνει χρήση του χρονοδιαγράμματος επικοινωνίας που είχε ορίσει το πρωτοβάθμιο δικαστήριο και είχε δει την Μ. μόνο μία φορά, στις 7 Μαρτίου 2015, όταν ήταν περίπου τριών μηνών. Είχε στείλει δύο εξωδικαστικά μηνύματα στην Κ.Π. επικρίνοντας την πρωτόδικη απόφαση και δεν είχε καταβάλει καμία διατροφή τέκνου. Η ίδια έλλειψη ενδιαφέροντος αποδείχθηκε και από τους συγγενείς του προσφεύγοντος. Παρ' όλα αυτά, το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού υπαγόρευε ότι θα έπρεπε να έχει επαφή με τον πατέρα του, ώστε να σχηματιστεί σταδιακά ένας δεσμός μεταξύ τους. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι ο προσφεύγων, με δική του επιλογή, είχε συναντήσει την κόρη του μόνο μία φορά και ότι, λόγω της νεαρής ηλικίας της, η Μ. είχε συνηθίσει την αποκλειστική φροντίδα της μητέρας της, το Εφετείο έκρινε ότι, τουλάχιστον για την πρώτη περίοδο, η επαφή του προσφεύγοντος με την κόρη του θα έπρεπε να είναι τακτική αλλά περιορισμένη. Ειδικότερα, η Μ. δεν πρέπει να διανυκτερεύει στο σπίτι του προσφεύγοντος έως ότου το ενδιαφέρον του τελευταίου καταστεί σαφές και αναμφισβήτητο και μέχρι να ενισχυθεί σταδιακά ο φυσικός δεσμός τους, ειδικά θα είχε επιζήμιες συνέπειες για τη συναισθηματική και πνευματική ανάπτυξη της Μ., δεδομένου ότι ο προσφεύγων ήταν εντελώς άγνωστος σε αυτήν. Επιπλέον, οι συναντήσεις κατά την ίδια περίοδο θα πρέπει να πραγματοποιούνται παρουσία της Κ.Π. και ενός από τους συγγενείς της. Με τη σειρά της, η Κ.Π. θα πρέπει να προσπαθήσει να διευκολύνει την επαφή του προσφεύγοντος με την κόρη τους ώστε να έχει νόημα. Και οι δύο γονείς θα πρέπει να αποφεύγουν να βάζουν την Μ. στη μέση της διαμάχης τους και να ενθαρρύνουν μια σχέση αγάπης και σεβασμού προς τον άλλο γονέα.

12. Με βάση τα ανωτέρω, το Εφετείο έκρινε ότι, προς το παρόν, το καταλληλότερο χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας για τον προσφεύγοντα με την Μ. θα ήταν το ακόλουθο: κατά τους πρώτους έξι μήνες μετά την έκδοση της απόφασης, ο προσφεύγων θα έβλεπε την Μ. το πρώτο και το τρίτο Σάββατο κάθε μήνα από τις 12 το μεσημέρι έως τις 3 μ.μ. και τη

δεύτερη και τέταρτη Κυριακή από τις 12 το μεσημέρι έως τις 5 μ.μ. στην κατοικία της Κ.Π., παρουσία της ίδιας και ενός από τους συγγενείς της. Για το δεύτερο εξάμηνο μετά την έκδοση της απόφασης, το χρονοδιάγραμμα θα παραμείνει το ίδιο, αλλά η επικοινωνία τα Σάββατα θα είναι μέχρι τις 5 μ.μ. Οι συναντήσεις θα πραγματοποιούνται εναλλάξ στην κατοικία της Κ.Π. ή σε εσωτερική ή εξωτερική παιδική χαρά. Για το δεύτερο έτος μετά την έκδοση της απόφασης, η επαφή του προσφεύγοντος με την Μ. θα πρέπει να πραγματοποιείται το πρώτο και τρίτο Σάββατο κάθε μήνα και τη δεύτερη και τέταρτη Κυριακή κάθε μήνα από τις 12 το μεσημέρι έως τις 7 μ.μ. Ο προσφεύγων θα παραλαμβάνει το παιδί από την κατοικία της Κ.Π., όπου θα το επιστρέφει μετά το τέλος της προγραμματισμένης επικοινωνίας.

13. Κατόπιν της ανωτέρω απόφασης, ο προσφεύγων άσκησε αναίρεση ζητώντας την ακύρωση της υπ' αριθ. 2884/2016 απόφασης του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, καθόσον αφορούσε την απόρριψη του αιτήματός του για από κοινού άσκηση της γονικής μέριμνας της Μ., και την ακύρωση της υπ' αριθ. 2798/2017 απόφασης του Εφετείου Αθηνών όσον αφορά το χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας με την Μ. Υποστήριξε μεταξύ άλλων ότι το Εφετείο ερμήνευσε εσφαλμένα το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού κατά τον καθορισμό του χρονοδιαγράμματος επικοινωνίας, καθώς ήταν υπερβολικά περιοριστικό και είχε δώσει υπέρμετρη προτεραιότητα στη μητέρα του. Στις 23 Μαρτίου 2018 κατέθεσε πρόσθετους λόγους αναιρέσεως με χωριστό δικόγραφο.

14. Στις 13 Ιουλίου 2018, το Τμήμα Α2 του Αρείου Πάγου εξέδωσε την απόφαση αριθ. 1286/2018, με την οποία απέρριψε την αίτηση αναιρέσεως του προσφεύγοντος. Επίσης, απέρριψε τους συμπληρωματικούς λόγους που προβλήθηκαν με το χωριστό δικόγραφο ως εκπρόθεσμους. Συγκεκριμένα, έκρινε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 569§2 και το άρθρο 577§§1 και 2 ΚΠολΔ, η κατάθεση πρόσθετων λόγων αναιρέσεως και η επίδοση τους στον αντίδικο πρέπει να

πραγματοποιούνται τουλάχιστον τριάντα πλήρεις ημέρες πριν από την αρχικά προγραμματισμένη ακρόαση. Παραπέμποντας σε προηγούμενη νομολογία του, επανέλαβε ότι η εν λόγω προθεσμία αφορούσε τόσο τις προθεσμίες προσφυγής όσο και τις προπαρασκευαστικές προθεσμίες, όπως αυτή της υπό κρίση υπόθεσης, και ότι, αν η τριακοστή ημέρα ήταν αργία, οι πρόσθετοι λόγοι δεν θα προβάλλονταν εγκαίρως. Στην περίπτωση του προσφεύγοντος, η τριακοστή ημέρα μετά την κατάθεση των πρόσθετων λόγων αναιρέσεως και της επιδόσεώς τους στην Κ.Π. ήταν Κυριακή, οπότε η προθεσμία παρατάθηκε μέχρι τη Δευτέρα, η οποία όμως συμπίπτει με την προγραμματισμένη ημερομηνία επ' ακροατηρίου συζητήσεως. Ως εκ τούτου, οι πρόσθετοι λόγοι απορρίφθηκαν ως εκπρόθεσμοι.

15. Όσον αφορά τα επιχειρήματα του προσφεύγοντος, ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι το Μονομελές Πρωτοδικείο περιέλαβε επαρκή αιτιολογία και είχε λάβει επαρκώς υπόψη τα αποδεικτικά στοιχεία που του υποβλήθηκαν όταν αποφάσισε να αναθέσει τη γονική μέριμνα αποκλειστικά στη μητέρα. Επιπλέον, έκρινε ότι το Εφετείο είχε λάβει υπόψη διάφορα στοιχεία κατά τον καθορισμό των περιορισμών στην επαφή του προσφεύγοντος με την κόρη του, συμπεριλαμβανομένης, μεταξύ άλλων, της βιο-κοινωνικής ανωτερότητας που έχει μια μητέρα όταν φροντίζει ένα τόσο μικρό παιδί. Η απόφαση οριστικοποιήθηκε στις 13 Σεπτεμβρίου 2018.

III. ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

16. Με τις παρατηρήσεις του ενώπιον του Δικαστηρίου, ο προσφεύγων ενημέρωσε σχετικά με τις ακόλουθες εξελίξεις. Η Κ.Π. είχε υποβάλει αίτηση ασφαλιστικών μέτρων στο Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών, το οποίο εξέδωσε την απόφαση αριθ. 5114/2018 της 25ης Ιουλίου 2018. Με την απόφαση αυτή, η παρουσία συγγενούς της επιλογής της Κ.Π. κατά την επικοινωνία του προσφεύγοντος με την Μ. είχε αρθεί. Επιπλέον, η επαφή μεταξύ του προσφεύγοντος και της Μ. θα γινόταν

εναλλάξ στην κατοικία της μητέρας, σε παιδική χαρά και στο γραφείο παιδοψυχολόγου που θα επιλεγεί από κοινού από τους δύο γονείς.

17. Κατόπιν νέας αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων του προσφεύγοντος, το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών εξέδωσε την απόφαση αριθ. 9127/2018 της 31ης Δεκεμβρίου 2018. Με την απόφαση αυτή, κρίθηκε ότι επί τρεις μήνες ο προσφεύγων έπρεπε να συναντά την Κ.Π. και την κόρη τους, Μ., στο γραφείο παιδοψυχολόγου και στην κατοικία της Κ.Π. με τον πατέρα ή τη μητέρα του προσφεύγοντος. Για τους επόμενους τρεις μήνες, ο προσφεύγων θα συναντούσε την Μ. μία φορά την εβδομάδα και, στη συνέχεια, η Μ. θα περνούσε μια νύχτα την εβδομάδα στο σπίτι του προσφεύγοντος.

18. Τέλος, με την υπ' αριθμ. 8853/2020 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών της 29ης Μαΐου 2020, η Μ. μπορούσε να περνά το πρώτο και το τρίτο Σαββατοκύριακο κάθε μήνα στο σπίτι του προσφεύγοντος χωρίς να απαιτείται η παρουσία οποιουδήποτε άλλου προσώπου, καθώς και μία εβδομάδα στις διακοπές του Πάσχα και των Χριστουγέννων, και δεκαπέντε ημέρες κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού. Κατά τον προσφεύγοντα, η Κ.Π. ουδέποτε συμμορφώθηκε με την απόφαση αυτή.

IV. ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΕΥΓΟΝΤΟΣ

19. Στις 2 και 23 Μαρτίου 2017, ο δικηγόρος που εκπροσωπεί την Κ.Π. στην εθνική διαδικασία υπέβαλε έκθεση και αίτηση στον Πρόεδρο του Συμβουλίου Επιθεώρησης του Αρείου Πάγου. Με την έκθεση αυτή, ο δικηγόρος ενημέρωσε τον Πρόεδρο ότι ο προσφεύγων είχε ενδεχομένως διαπράξει πειθαρχικές παραβάσεις στο πλαίσιο της διαδικασίας που αφορά την Μ.

20. Κατόπιν έρευνας που διενήργησε μέλος του Αρείου Πάγου, στις 23 Οκτωβρίου 2017 ασκήθηκε πειθαρχική αγωγή κατά του προσφεύγοντος δυνάμει του άρθρου 91 του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών για αναξιοπρεπή ή απρεπή συμπεριφορά. Λόγω της εκκρεμούσας πειθαρχικής διαδικασίας

και μιας άλλης πειθαρχικής δίωξης λόγω αδικαιολόγητης καθυστέρησης στη σύνταξη ορισμένων ποινικών αποφάσεων, ο προσφεύγων αποκλείστηκε από προαγωγή σε εφέτη με την απόφαση αριθ. 149/2017 του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, το οποίο αποτελείται από έντεκα δικαστές του Αρείου Πάγου. Είχε ήδη αποκλειστεί δύο φορές για τους ίδιους λόγους, με τις αποφάσεις αριθ. 25/2017 και 56/2017 του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου. Ο προσφεύγων άσκησε προσφυγή κατά της απόφασης αριθ. 149/2017 ενώπιον της ολομέλειας του Αρείου Πάγου η οποία, με την απόφαση αριθ. 1/2018 της 18ης Ιανουαρίου 2018 που οριστικοποιήθηκε στις 2 Φεβρουαρίου 2018, απέρριψε την προσφυγή του προσφεύγοντος, μολονότι επισήμανε ότι ο προσφεύγων είχε ολοκληρώσει τις ποινικές αποφάσεις για τις οποίες υπήρξε καθυστέρηση. Ο προσφεύγων προήχθη αργότερα σε εφέτη με την απόφαση αριθ. 5/2018 του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου.

ΣΥΝΑΦΕΣ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ι. ΑΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

21. Οι σχετικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα, όπως ίσχυαν κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών, έχουν ως εξής:

Άρθρο 1510**Γονική μέριμνα**

“Η μέριμνα για το ανήλικο τέκνο είναι καθήκον και δικαίωμα των γονέων (γονική μέριμνα), οι όποιοι την ασκούν από κοινού και εξίσου. Η γονική μέριμνα περιλαμβάνει την επιμέλεια του προσώπου, τη διοίκηση της περιουσίας και την εκπροσώπηση του τέκνου σε κάθε υπόθεση ή δικαιοπραξία ή δίκη, που αφορούν το πρόσωπο ή την περιουσία του.

Σε περίπτωση όπου η γονική μέριμνα παύει λόγω θανάτου, κήρυξης σε αφάνεια ή έκπτωσης του ενός γονέα, η γονική μέριμνα ανήκει αποκλειστικά στον άλλο.

Αν ο ένας από τους γονείς αδυνατεί να ασκήσει τη γονική μέριμνα για πραγματικούς λόγους ή γιατί είναι ανίκανος ή περιορισμένα ικανός για δικαιοπραξία, την ασκεί μόνος ο άλλος γονέας. Η επιμέλεια όμως του προσώπου του τέκνου ασκείται και από τον ανήλικο γονέα”.

Άρθρο 1511

“Κάθε απόφαση των γονέων σχετικά με την άσκηση της γονικής μέριμνας πρέπει να αποβλέπει στο βέλτιστο συμφέρον του τέκνου.

Στο βέλτιστο συμφέρον του τέκνου πρέπει να αποβλέπει και η απόφαση του δικαστηρίου, όταν αποφασίζει σχετικά με την ανάθεση της γονικής μέριμνας ή με τον τρόπο άσκησής της. Η απόφαση του δικαστηρίου πρέπει επίσης να σέβεται την ισότητα μεταξύ των γονέων και να μην κάνει διακρίσεις εξαιτίας ιδίως του φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της φυλής, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών ή όποιων άλλων πεποιθήσεων, της ιθαγένειας, της εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης ή της περιουσίας.

Ανάλογα με την ωριμότητα του τέκνου πρέπει να ζητείται και να συνεκτιμάται η γνώμη του, πριν από κάθε απόφαση σχετική με τη γονική μέριμνα και τα συμφέροντά του, στο βαθμό που η απόφαση αφορά το συμφέρον του.”

Άρθρο 1512**Σε περίπτωση διαφωνίας**

“Σε περίπτωση διαφωνίας των γονέων κατά την άσκηση της γονικής μέριμνας και σε περίπτωση που το συμφέρον του τέκνου απαιτεί τη λήψη απόφασης, αποφασίζει το δικαστήριο.”

Άρθρο 1515

Τέκνα χωρίς γάμο των γονέων τους

“Η γονική μέριμνα του ανηλίκου τέκνου που γεννήθηκε και παραμένει χωρίς γάμο των γονέων του ανήκει στη μητέρα του. Όταν το τέκνο αναγνωρίζεται από τον πατέρα του, ο πατέρας αποκτά γονική μέριμνα αλλά την ασκεί αν υπάρχει συμφωνία μεταξύ των γονέων σύμφωνα με το άρθρο 1513 ή αν η γονική μέριμνα της μητέρας έπαυσε ή αν η μητέρα αδυνατεί να την ασκήσει για νομικούς ή ουσιαστικούς λόγους.

Με αίτηση του πατέρα, το δικαστήριο μπορεί να του χορηγήσει την άσκηση γονικής μέριμνας ή μέρους αυτής, στο βαθμό που το απαιτεί το συμφέρον του τέκνου.

...”

Άρθρο 1520

Προσωπική επικοινωνία

“Ο γονέας με τον οποίο δεν διαμένει το τέκνο, έχει το δικαίωμα προσωπικής επικοινωνίας με αυτό.

Οι γονείς δεν έχουν το δικαίωμα να εμποδίζουν την επικοινωνία του τέκνου με τους προγόνους του, εκτός αν υπάρχουν σοβαροί λόγοι. Στις περιπτώσεις που προβλέπονται στις προηγούμενες παραγράφους, ο τρόπος επικοινωνίας ρυθμίζεται από το δικαστήριο.”

ΙΙ. ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

22. Οι σχετικές διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, όπως ίσχυαν κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών, έχουν ως εξής:

Άρθρο 52

Εξαίρεση δικαστών και υπαλλήλων της γραμματείας

“1. Δικαστές, εισαγγελείς και υπάλληλοι της γραμματείας, με οποιαδήποτε ιδιότητα και αν ενεργούν, μπορούν να προτείνουν την εξαίρεσή τους ή να εξαιρεθούν από οποιοδήποτε διάδικο:

- (α) αν είναι διάδικοι ή συνδέονται με έναν από τους διαδίκους ως συνδικαιούχοι, συνυπόχρεοι ή είναι υπόχρεοι σε αποζημίωση ή έχουν άμεσο ή έμμεσο συμφέρον στη δίκη,
- (β) αν συνδέονται με κάποιο διάδικο σε ευθεία γραμμή, με συγγένεια εξ αίματος ή εξ αγχιστείας ή με υιοθεσία, αν είναι συγγενείς σε πλάγια γραμμή με συγγένεια εξ αίματος έως τον τέταρτο βαθμό ή με συγγένεια εξ αγχιστείας έως το δεύτερο βαθμό, αν είναι ή υπήρξαν σύζυγοι ή μνηστήρες, ενός από τους διαδίκους,
- (γ) αν είναι συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας σε ευθεία γραμμή ή συνδέονται με υιοθεσία, ή είναι συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας σε πλάγια γραμμή έως το δεύτερο βαθμό προσώπου, το οποίο παίρνει μισθό ή άλλη χορηγία με χρηματική αξία είτε για τις υπηρεσίες που παρέχει είτε για οποιοδήποτε άλλο λόγο από φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή οποιασδήποτε μορφής εταιρία που έχουν άμεσο ή έμμεσο ιδιωτικό συμφέρον στην έκβαση της δίκης,
- (δ) αν, στην ίδια υπόθεση εξετάστηκαν ως μάρτυρες ή παραστάθηκαν ως δικηγόροι ή γενικά ως πληρεξούσιοι ή παραστάθηκαν ή μπορούν να παραστούν ως νόμιμοι αντιπρόσωποι κάποιου από τους διαδίκους,
- (ε) αν διεξήγαγαν την υπόθεση, από την οποία προήλθε η διαφορά ή έχουν ενεργήσει στη δίκη ως πραγματογνώμονες ή σύμβουλοι ή διαιτητές ή έχουν συντάξει το έγγραφο που προσβάλλεται ή είχαν μετάσχει στη σύνθεση του δικαστηρίου του οποίου η απόφαση έχει προσβληθεί με έφεση ή αναίρεση,
- (στ) αν έχουν προκαλέσει ή προκαλούν υπόνοια μεροληψίας, ιδίως αν έχουν με κάποιο διάδικο ιδιαίτερη φιλία, ιδιαίτερες σχέσεις καθηκόντων ή εξάρτησης, έριδα ή έχθρα.

2. Οι εισαγγελείς δεν εξαιρούνται, όταν ενεργούν ως διάδικοι.”

Άρθρο 53

“Είναι απαράδεκτη η αίτηση για την εξαίρεση ολοκλήρου του δικαστηρίου του Αρείου Πάγου ή όλων των μελών της εισαγγελίας του ή τόσων αρεοπαγιτών, ώστε με τον αριθμό που απομένει να μην είναι

δυνατή η νόμιμη συγκρότηση του δικαστηρίου αυτού.

...”

Άρθρο 55

“Δικαστές πολυμελών δικαστηρίων και εισαγγελείς, αν υπάρχει λόγος εξαίρεσης τους, οφείλουν να το δηλώσουν στον πρόεδρο του δικαστηρίου.

...”

Άρθρο 57

“1. Η εξαίρεση προτείνεται από τον διάδικο πέντε ημέρες πριν από τη συζήτηση στο ακροατήριο, ενώ αργότερα έως ότου περατωθεί η συζήτηση στο ακροατήριο, μόνο αν πιθανολογείται ότι η περίπτωση ή οι λόγοι της εξαίρεσης προέκυψαν ή έγιναν γνωστοί στον διάδικο μετά την πάροδο της πενθήμερης προθεσμίας...

...

3. Αίτηση εξαίρεσης, η οποία υποβάλλεται παρά τα οριζόμενα στην προηγούμενη παράγραφο, είναι απαράδεκτη και απορρίπτεται από το ίδιο το δικαστήριο, του οποίου ζητείται η εξαίρεση μελών του ...”

Άρθρο 58

“■ Η αίτηση για την εξαίρεση που υποβάλλεται έως την έναρξη της συζήτησης γίνεται με την κατάθεση εγγράφου στη γραμματεία του αρμόδιου δικαστηρίου. Στην αίτηση πρέπει να αναφέρονται οι λόγοι της εξαίρεσης, διαφορετικά είναι απαράδεκτη.”

Άρθρο 59

“Η αίτηση για την εξαίρεση, όταν υποβάλλεται κατά τη διάρκεια της συζήτησης στο ακροατήριο, γίνεται με δήλωση που καταχωρίζεται στα πρακτικά και αναφέρει τους λόγους της εξαίρεσης· στα πολυμελή δικαστήρια συζητείται αμέσως, χωρίς συμμετοχή του εξαιρουμένου. Ο εξαιρούμενος, από τότε που θα μάθει ότι έχει υποβληθεί η αίτηση, οφείλει να απέχει από κάθε ενέργεια, εκτός αν προκύπτει κίνδυνος από την αναβολή.”

Άρθρο 144

“1. Οι προθεσμίες που ορίζονται από το νόμο ή τα δικαστήρια αρχίζουν από την επόμενη ημέρα μετά την επίδοση ή μετά τη συντέλεση του γεγονότος που αποτελεί την αφετηρία της προθεσμίας και λήγουν στις 7 το βράδυ της τελευταίας ημέρας και αν αυτή είναι κατά το νόμο εξαιρετέα, την ίδια ώρα της επόμενης μη εξαιρετέας ημέρας.

2. Οι προθεσμίες που αρχίζουν με την επίδοση εγγράφου τρέχουν εναντίον και εκείνου με παραγγελία του οποίου έγινε η επίδοση.

3. Το Σάββατο θεωρείται για τον παρόντα Κώδικα εξαιρετέα και μη εργάσιμη ημέρα.”

Άρθρο 568

“...

2. Η γραμματεία του Αρείου Πάγου υποβάλλει χωρίς καθυστέρηση τα έγγραφα που κατατέθηκαν στον πρόεδρο του Αρείου Πάγου, ο οποίος ορίζει το αρμόδιο τμήμα, και ο πρόεδρος του τμήματος με απλή σημείωση στο αντίγραφο της αναίρεσης που έχει κατατεθεί ορίζει:

α) δικάσιμο της υπόθεσης,

β) την προθεσμία μέσα στην οποία πρέπει να επιδοθεί η κλήση για συζήτηση,

γ) εισηγητή αρεοπαγίτη προς τον οποίον διαβιβάζεται ο φάκελος της δικογραφίας για τους σκοπούς του άρθρου 571.

...”

Άρθρο 569

“1. Πρόσθετοι λόγοι αναίρεσης είναι παραδεκτοί, και αν η αίτηση της αναίρεσης δεν περιέχει λόγο τυπικά παραδεκτό και ορισμένο.

2. Οι πρόσθετοι λόγοι αναίρεσης ως προς τα ίδια κεφάλαια της προσβαλλόμενης απόφασης και τα κεφάλαια εκείνα που αναγκαστικά συνεχόνται με αυτά, ασκούνται μόνο με δικόγραφο που κατατίθεται στη γραμματεία του Αρείου Πάγου, τριάντα (30) τουλάχιστον πλήρεις ημέρες πριν από τη συζήτηση της αναίρεσης, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 281, κάτω από το οποίο συντάσσεται έκθεση. Αντίγραφο του δικογράφου των πρόσθετων λόγων επιδίδεται πριν από την ίδια προθεσμία στον

αναιρεσίβλητο και τους άλλους διαδίκους...”

Άρθρο 577

- “1. Το δικαστήριο πρώτα συζητεί για το παραδεκτό της αναίρεσης.
2. Αν η αναίρεση δεν ασκήθηκε νόμιμα ή αν λείπει κάποια προϋπόθεση για να είναι παραδεκτή, ο Άρειος Πάγος την απορρίπτει και αυτεπαγγέλτως.
3. Αν ο Άρειος Πάγος κρίνει νόμιμη και παραδεκτή την αναίρεση, εξετάζει το παραδεκτό και το βάσιμο των λόγων της.”

III. ΚΩΔΙΚΑΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

23. Οι σχετικές διατάξεις του Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών έχουν ως εξής:

Άρθρο 91

Πειθαρχικά παραπτώματα

“1. Το πειθαρχικό παράπτωμα συντελείται με υπαίτια και καταλογιστή ενέργεια ή παράλειψη του δικαστικού λειτουργού, εντός ή εκτός υπηρεσίας, η οποία αντίκειται προς τις υποχρεώσεις του που απορρέουν από το Σύνταγμα και τις κείμενες διατάξεις ή είναι ασυμβίβαστη προς το αξίωμά του και θίγει το κύρος του ή το κύρος της δικαιοσύνης.

2. Πειθαρχικά παραπτώματα του δικαστικού λειτουργού είναι:

...

δ) η αναξιοπρεπής ή απρεπής εντός ή εκτός υπηρεσίας συμπεριφορά,

...”

NOMIKEΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

I. ΦΕΡΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 8 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

24. Ο προσφεύγων παραπονείται ότι οι περιορισμοί που επιβλήθηκαν από τα εθνικά δικαστήρια κατά τον καθορισμό του χρονοδιαγράμματος επικοινωνίας του με την κόρη του παραβίασαν το δικαίωμά του στον σεβασμό της οικογενειακής του ζωής σύμφωνα με το άρθρο 8 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

“1. Κάθε πρόσωπο δικαιούται σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του.

2. Δεν επιτρέπεται να υπάρξει επέμβαση δημόσιας αρχής στην άσκηση του δικαιώματος αυτού, εκτός αν η επέμβαση αυτή προβλέπεται από τον νόμο και αποτελεί μέτρο το οποίο, σε μια δημοκρατική κοινωνία, είναι αναγκαίο για την εθνική ασφάλεια, τη δημόσια ασφάλεια, την οικονομική ευημερία της χώρας, την προάσπιση της τάξης και την πρόληψη ποινικών παραβάσεων, την

προστασία της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων.”

A. Επί του παραδεκτού

1. Τα επιχειρήματα των διαδίκων

25. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι ο προσφεύγων δεν είχε εξαντλήσει τα διαθέσιμα εθνικά ένδικα μέσα. Ειδικότερα, στο πλαίσιο της αίτησης αναιρέσεως ενώπιον του Αρείου Πάγου, ο προσφεύγων δεν επικαλέστηκε τα δικαιώματά του που απορρέουν από το άρθρο 8 της Σύμβασης. Η μόνη αναφορά του στη διάταξη της Συμβάσεως περιελήφθη στους πρόσθετους λόγους αναιρέσεως που απορρίφθηκαν ως εκπρόθεσμοι.

26. Ο προσφεύγων αρνήθηκε τον ισχυρισμό αυτό υποστηρίζοντας ότι είχε επικαλεστεί τις εσωτερικές διατάξεις του Αστικού Κώδικα που είχαν το ίδιο αποτέλεσμα με το άρθρο 8 της Σύμβασης. Επιπλέον, επικαλέστηκε αρκετές από τις αποφάσεις του Δικαστηρίου τις οποίες είχε κρίνει χρήσιμες για την υπόθεσή του. Επιπλέον, είχε υποβάλει πρόσθετους λόγους στην αίτηση αναιρέσεως, συμπεριλαμβανομένης της παραβίασης του άρθρου 8 της Σύμβασης ως χωριστού λόγου. Ωστόσο, ο Άρειος Πάγος απέρριψε τους πρόσθετους λόγους ως απαράδεκτους.

2. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

27. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι ο σκοπός του κανόνα σχετικά με την εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων είναι να παρέχει στα Συμβαλλόμενα Κράτη τη δυνατότητα να προλαμβάνουν ή να αποκαθιστούν παραβιάσεις που φέρεται ότι διαπράχθηκαν πριν από την υποβολή των εν λόγω ισχυρισμών σε αυτό (βλ. μεταξύ πολλών άλλων, *Selmouni κατά Γαλλίας*

[GC], νο. 25803/94, §74, ECHR 1999-V, και *Remli κατά Γαλλίας*, 23.4.1996, §33, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-II).

28. Ο κανόνας σχετικά με την εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων πρέπει να εφαρμόζεται με κάποιο βαθμό ευελιξίας και χωρίς υπερβολική τυπολατρία. Ταυτόχρονα, απαιτεί, κατ' αρχήν, οι αιτιάσεις που πρόκειται να προβληθούν μεταγενέστερα σε διεθνές επίπεδο να

έχουν υποβληθεί ενώπιον των ίδιων δικαστηρίων –τουλάχιστον κατ’ ουσίαν και τηρώντας τις τυπικές απαιτήσεις και τις προθεσμίες που προβλέπει το εθνικό δίκαιο (βλ. μεταξύ πολλών άλλων, *Vučković κ.ά. κατά Σερβίας* (προκαταρκτική ένσταση) [GC], νο. 17153/11 και 29 άλλες, §72, 25.3.2014, και *Gherghina κατά Ρουμανίας* (dec.) [GC], νο. 42219/07, §§84-87, 9.7.2015).

29. Δεν είναι αναγκαίο να προβληθεί ρητώς το δικαίωμα της Σύμβασης στο πλαίσιο εσωτερικών διαδικασιών, υπό την προϋπόθεση ότι η αιτίαση προβάλλεται “τουλάχιστον κατ’ ουσίαν” (βλ. *Fressoz και Roire κατά Γαλλίας* [GC], νο. 29183/95, §39, ECHR 1999-I, και *Αζίνας κατά Κύπρου* [GC], νο. 56679/00, §38, ECHR 2004-III). Εάν ο προσφεύγων δεν επικαλέστηκε τις διατάξεις της Σύμβασης, πρέπει να έχει προβάλει επιχειρήματα με το ίδιο ή παρεμφερές αποτέλεσμα βάσει του εσωτερικού δικαίου, προκειμένου να δώσει στα εθνικά δικαστήρια τη δυνατότητα να επανορθώσουν την προβαλλόμενη παράβαση κατ’ αρχάς (βλ. *Gäfgen κατά Γερμανίας* [GC], νο. 22978/05, §142, ECHR 2010, και *Καραπαναγιώτου κ.ά. κατά Ελλάδας*, νο. 1571/08, §29, 28.10.2010).

30. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων παρέσχε στον Άρειο Πάγο πλήρη απολογισμό της διαδικασίας ενώπιον του Εφετείου και παρουσίασε επιχειρήματα που ήταν κατ’ ουσίαν συναφή με το άρθρο 8 της Σύμβασης. Ειδικότερα, στο αρχικό έγγραφο της αίτησης αναιρέσεως, ο προσφεύγων υποστήριξε ότι το χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας που καθόρισε το δευτεροβάθμιο δικαστήριο ήταν πολύ περιοριστικό και τον εμπόδιζε να συνδεθεί με την κόρη του (βλ. παρ. 13 ανωτέρω). Ο Άρειος Πάγος, από την πλευρά του, εξέτασε (στο μέτρο των αρμοδιοτήτων του) τα επιχειρήματα του προσφεύγοντος και τα απέρριψε (βλ. παρ. 15 ανωτέρω).

31. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, το Δικαστήριο κρίνει ότι, μέσω των επιχειρημάτων που προέβαλε ενώπιον του Αρείου Πάγου, ο προσφεύγων παραπονέθηκε, έστω και εμμέσως, για παραβίαση του δικαιώματος του σεβασμού της οικογενειακής του ζωής. Κατ’ αυτόν τον

τρόπο, προέβαλε, τουλάχιστον κατ' ουσίαν, ένσταση βάσει του άρθρου 8 της Σύμβασης ενώπιον του Αρείου Πάγου και το δικαστήριο εξέτασε την αιτίαση αυτή. Ως εκ τούτου, παρέσχε στις εθνικές αρχές τη δυνατότητα που κατ' αρχήν προορίζεται να παρασχεθεί στα Συμβαλλόμενα Κράτη από το άρθρο 35§1 της Σύμβασης, δηλαδή τη δυνατότητα να επανορθώσουν τις παραβιάσεις που τους προσάπτονται (βλ. *Muršić κατά Κροατίας* [GC], νο. 7334/13, §72, ECHR 2016). Επομένως, η ένσταση της Κυβέρνησης σχετικά με την προβαλλόμενη μη εξάντληση των εσωτερικών ένδικων μέσων πρέπει να απορριφθεί.

32. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι ούτε προδήλως αβάσιμη ούτε απαράδεκτη για άλλους λόγους που απαριθμούνται στο άρθρο 35 της Σύμβασης. Επομένως, πρέπει να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Τα επιχειρήματα των διαδίκων

(α) Προσφεύγων

33. Ο προσφεύγων υποστήριξε ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, είχε οικογενειακό δεσμό με την Μ. παρά το γεγονός ότι είχε γεννηθεί εκτός γάμου. Εν πάση περιπτώσει, είχε το δικαίωμα, σύμφωνα με το άρθρο 8 της Συμβάσεως, να έχει καθορισμένο χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας το οποίο θα επέτρεπε τη δημιουργία ισχυρού συναισθηματικού δεσμού με την κόρη του. Παρ' όλα αυτά, οι εθνικές αρχές δεν το έκαναν και, αντ' αυτού, είχαν εδραιώσει την αποξένωση του προσφεύγοντος από την κόρη του.

34. Ειδικότερα, τα εθνικά δικαστήρια είχαν επιβάλει υπερβολικούς περιορισμούς στα δικαιώματα επικοινωνίας του με την Μ. όσον αφορά τον τόπο, τον χρόνο και τον τρόπο αυτής της επικοινωνίας, παραβιάζοντας έτσι το άρθρο 8 της Σύμβασης. Οι ώρες που καθορίστηκαν από τα εθνικά δικαστήρια ήταν πολύ λίγες, κυμαινόμενες από τρεις έως επτά ώρες την εβδομάδα. Η επικοινωνία γινόταν μόνο στην κατοικία της μητέρας ή σε παιδική χαρά, αποκλείοντας έτσι την κατοικία

του, η οποία περιλάμβανε παιδικό δωμάτιο, ή την κατοικία των συγγενών του που ήταν πρόθυμοι να βοηθήσουν στην ανατροφή της Μ. Επίσης, η μητέρα και ένας από τους συγγενείς της έπρεπε να είναι παρόντες σε όλες τις επαφές μεταξύ του προσφεύγοντος και της Μ. Το γεγονός αυτό και μόνο αποτελούσε ένδειξη ότι οι εθνικές αρχές είχαν λάβει υπόψη τη σχέση των γονέων κατά τον καθορισμό των δικαιωμάτων επικοινωνίας του προσφεύγοντος με την κόρη του, πράγμα που δεν έπρεπε να συμβεί. Επιπλέον, η Κ.Π. είχε επιλέξει την Χ.Π. ως συγγενή, η οποία είχε καταθέσει εναντίον του στη δίκη και η οποία ήταν ιεραρχικά ανώτερη στην εργασία του. Επομένως, η παρουσία τόσο της Κ.Π. όσο και της Χ.Π. θα μπορούσε να καταστήσει δυσχερέστερη την επαφή του προσφεύγοντος με την Μ.

35. Κανένας από αυτούς τους περιορισμούς δεν είχε δικαιολογηθεί από τα αποδεικτικά στοιχεία ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων ή από την προσωπικότητα του προσφεύγοντος και δεν εξυπηρετούσε το βέλτιστο συμφέρον της Μ. Η νεαρή ηλικία της Μ. και η εξάρτησή της από τη μητέρα της θα έπρεπε να είχαν ληφθεί υπόψη κατά τον αντίθετο τρόπο, δηλαδή ο προσφεύγων θα έπρεπε να έχει μεγαλύτερη επαφή μαζί της, ώστε να μπορέσει να αναπτύξει εγγύτητα με τον πατέρα της. Επιπλέον, τα εθνικά δικαστήρια είχαν καταλογίσει στον προσφεύγοντα την υποτιθέμενη βία που είχε ασκήσει στην Κ.Π., η οποία, ωστόσο, δεν είχε αποδειχθεί, αλλά τα δικαστήρια δεν είχαν εξετάσει σωστά τη συμπεριφορά της Κ.Π., ο οποίος είχε αρνηθεί να συναινέσει στην αναγνώριση της πατρότητας του προσφεύγοντος σε σχέση με την Μ. Τα δικαστήρια είχαν καταλογίσει στον προσφεύγοντα το γεγονός ότι δεν είχε τηρήσει το χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας που είχε ορίσει το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, χωρίς να αναγνωρίσει ότι η επαφή υπό τους περιορισμούς αυτούς δεν θα ήταν επωφελής για το παιδί και ήταν, γενικά, αδύνατη.

36. Το γεγονός ότι οι εν λόγω εθνικές αποφάσεις ήταν εσφαλμένες αποδείχθηκε, κατά τον προσφεύγοντα, με τις προσωρινές αποφάσεις

αριθ. 5114/2018 και 9127/2018 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, οι οποίες τροποποίησαν τους περιοριστικούς όρους που είχαν τεθεί με τις προγενέστερες αποφάσεις (βλ. παρ. 16-17 ανωτέρω). Ειδικότερα, με την πρώτη από τις αποφάσεις αυτές διαπιστώθηκε ότι δεν ήταν αναγκαίο να παρίσταται ένας από τους συγγενείς της Κ.Π. κατά την επαφή του προσφεύγοντος με την Μ. και ότι οι συναντήσεις αυτές μπορούσαν να πραγματοποιούνται στην κατοικία της μητέρας, σε παιδική χαρά ή στο γραφείο ενός από κοινού επιλεγμένου παιδοψυχολόγου για λίγους μήνες, στο τέλος των οποίων ο προσφεύγων μπορούσε να συναντιέται με την Μ. στην κατοικία του. Η δεύτερη απόφαση είχε επιτρέψει την παρουσία συγγενή του προσφεύγοντος στις συναντήσεις και είχε αποφασίσει ότι οι συναντήσεις θα πραγματοποιούνταν για τους τρεις πρώτους μήνες του 2019 στην κατοικία της μητέρας ή στο γραφείο παιδοψυχολόγου της επιλογής του προσφεύγοντος. Από τον Απρίλιο του 2019, ο προσφεύγων θα συναντούσε την Μ. στην κατοικία του και, από τον Ιούνιο και μετά, η Μ. θα μπορούσε να διανυκτερεύει στο σπίτι του πατέρα της κάθε Σαββατοκύριακο. Ωστόσο, η Κ.Π. αρνήθηκε να συμμορφωθεί με την απόφαση αυτή. Εν πάση περιπτώσει, ακόμη και οι νέες αποφάσεις δεν μπορούσαν να αντισταθμίσουν το γεγονός ότι οι προηγούμενες αποφάσεις ήταν εσφαλμένες και κατόρθωσαν να αποξενώσουν τον προσφεύγοντα από την κόρη του επί πέντε έτη.

(β) Κυβέρνηση

37. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι, δεδομένου ότι ο προσφεύγων και η Κ.Π. ουδέποτε είχαν παντρευτεί ή ζήσει μαζί μετά τη γέννηση της Μ., δεν υπήρξε ποτέ *ipso jure* ή *ipso facto* σχέση μεταξύ του προσφεύγοντος και της κόρης του, η οποία είχε παραβιαστεί λόγω των δικαστικών αποφάσεων. Αντίθετα, είχε ξεκινήσει μια τέτοια σχέση μέσω των εθνικών δικαστικών αποφάσεων. Το έργο των δικαστών δεν ήταν εύκολο, αλλά κατάφεραν να επιτύχουν μια ισορροπία μεταξύ των ανταγωνιστικών συμφερόντων των γονέων, αφού εξέτασαν το συμφέρον του παιδιού για τα δύο πρώτα χρόνια της ζωής του.

38. Πιο συγκεκριμένα, οι περιορισμοί στο χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας μεταξύ του προσφεύγοντος και της Μ. θεωρήθηκαν απαραίτητοι από τα εθνικά δικαστήρια λόγω της νεαρής ηλικίας της Μ., της εξάρτησής της από τη μητέρα της και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της υπόθεσης. Με την απόφαση αριθ. 2884/2016, το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών είχε λάβει υπόψη τα ακόλουθα στοιχεία κατά τον καθορισμό του χρονοδιαγράμματος επικοινωνίας: την πλήρη έλλειψη εγγύτητας μεταξύ του προσφεύγοντος και της κόρης του, δεδομένου ότι είχαν συναντηθεί μόνο μία φορά, το νεαρό της ηλικίας της Μ. και το γεγονός ότι είχε συνηθίσει στην αποκλειστική φροντίδα της μητέρας της, την έλλειψη ειδικά προσαρμοσμένου χώρου για το παιδί στην οικία όπου κατοικούσε ο προσφεύγων και τη βοήθεια που θα χρειαζόταν στη φροντίδα του παιδιού όταν περνούσε χρόνο μαζί του, τουλάχιστον στην αρχή (βλ. παρ. 10 ανωτέρω).

39. Ομοίως, το Εφετείο Αθηνών είχε εκθέσει συγκεκριμένους λόγους για τους οποίους ήταν αναγκαίοι οι περιορισμοί στην επαφή μεταξύ του προσφεύγοντος και της Μ., δηλαδή η έλλειψη εγγύτητας μεταξύ του προσφεύγοντος και της κόρης του, το νεαρό της ηλικίας της Μ., και το γεγονός ότι είχε συνηθίσει την αποκλειστική φροντίδα της μητέρας της, και είχε καθορίσει αναλόγως το χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας (βλ. παρ. 11 ανωτέρω).

40. Όλες οι εθνικές αποφάσεις είχαν βασίσει τα συμπεράσματά τους στα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίστηκαν ενώπιόν τους, λαμβάνοντας υπόψη το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού και τις σχετικές περιστάσεις της υπόθεσης. Το Εφετείο Αθηνών είχε ορίσει το χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας ως τρόπο γνωριμίας του προσφεύγοντος και της Μ. και ανάπτυξης δεσμού. Στον προσφεύγοντα εναπόκειτο να υποβάλει νέα αίτηση και να λάβει νέα απόφαση επί του θέματος μετά την μεταβολή της κατάστασης.

41. Κατά την άποψη της Κυβέρνησης, όλες οι εθνικές αποφάσεις ήταν αιτιολογημένες. Ως εκ τούτου, λαμβανομένης υπόψη της αρχής της

επικουρικότητας, το Δικαστήριο θα πρέπει να απέχει από την αμφισβήτηση της έκβασής τους. Ο προσφεύγων είχε ακουστεί σε όλα τα επίπεδα δικαιοδοσίας και είχε τη δυνατότητα να ασκήσει όλα τα δικονομικά του δικαιώματα και να έχει δίκαιη δίκη, όπως προβλέπεται στο άρθρο 6 της Σύμβασης.

2. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

(α) Εφαρμογή του άρθρου 8

42. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει ότι η έννοια της “οικογενειακής ζωής” σύμφωνα με το άρθρο 8 της Σύμβασης δεν περιορίζεται σε σχέσεις που βασίζονται στο γάμο και μπορεί να περιλαμβάνει και άλλους *de facto* “οικογενειακούς” δεσμούς όπου τα μέρη ζουν μαζί εκτός γάμου. Ένα παιδί που γεννήθηκε από μια τέτοια σχέση αποτελεί *ipso jure* μέρος αυτής της “οικογενειακής” μονάδας από τη στιγμή και από το ίδιο το γεγονός της γέννησης (βλ. *Keegan κατά Ιρλανδίας*, 26.5.1994, §44, Series A no. 290, *L. κατά Ολλανδίας*, νο. 45582/99, §35, ECHR 2004-IV, και *Znamenskaya κατά Ρωσίας*, νο. 77785/01, §26, 2.6.2005).

43. Ωστόσο, η βιολογική συγγένεια μεταξύ ενός φυσικού γονέα και ενός παιδιού και μόνο, χωρίς περαιτέρω νομικά ή πραγματικά στοιχεία που να υποδεικνύουν την ύπαρξη στενής προσωπικής σχέσης, δεν επαρκεί για να ελκύσει την προστασία του άρθρου 8 (βλ. *L. ν. Κατά Ολλανδίας*, όπ.π., §37). Κατά κανόνα, η συγκατοίκηση αποτελεί προϋπόθεση για μια σχέση που ισοδυναμεί με οικογενειακή ζωή. Κατ’ εξαίρεση, άλλοι παράγοντες μπορούν επίσης να χρησιμεύσουν για να αποδειχθεί ότι μια σχέση έχει επαρκή σταθερότητα για να δημιουργήσει *de facto* “οικογενειακούς δεσμούς” (βλ. *Kroon κ.ά. κατά Ολλανδίας*, 27.10.1994, §30, Series A no. 297-C, και *L. κατά Ολλανδίας*, όπ.π., §36).

44. Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η επιδιωκόμενη οικογενειακή ζωή μπορεί, κατ’ εξαίρεση, να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8, ιδίως σε περιπτώσεις στις οποίες το γεγονός ότι η οικογενειακή ζωή δεν έχει ακόμη τεκμηριωθεί πλήρως δεν μπορεί

να αποδοθεί στον προσφεύγοντα (βλ. *Pini* κ.ά. κατά *Ρουμανίας*, νο. 78028/01 και 78030/01, §§143 και 146, ECHR 2004-V). Ειδικότερα, όταν το δικαιολογούν οι περιστάσεις, η “οικογενειακή ζωή” πρέπει να επεκτείνεται στη δυνητική σχέση που μπορεί να αναπτυχθεί μεταξύ ενός παιδιού που γεννήθηκε εκτός γάμου και του φυσικού πατέρα. Οι σχετικοί παράγοντες που μπορούν να καθορίσουν την πραγματική ύπαρξη στην πράξη στενών προσωπικών δεσμών στις περιπτώσεις αυτές περιλαμβάνουν τη φύση της σχέσης μεταξύ των φυσικών γονέων και το αποδεδειγμένο ενδιαφέρον και δέσμευση του πατέρα έναντι του παιδιού τόσο πριν όσο και μετά τη γέννηση (βλ. *Nylund* κατά *Φινλανδίας* (dec.), νο. 27110/95, ECHR 1999-VI, *Nekvedavicius* κατά *Γερμανίας* (dec.), νο. 46165/99, 19.6.2003, *L.* κατά *Ολλανδίας*, όπ.π., §36, και *Hülsmann* κατά *Γερμανίας* (dec.), νο. 33375/03, 18.3.2008. Βλ. επίσης *Róžaňski* κατά *Πολωνίας*, νο. 55339/00, §64, 18.5.2006).

45. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει επίσης ότι το άρθρο 8 προστατεύει όχι μόνο την “οικογένεια” αλλά και την “ιδιωτική” ζωή. Σύμφωνα με την παραδοσιακή προσέγγιση των θεσμικών οργάνων της Σύμβασης, οι στενές σχέσεις που δεν συνδέονται με την “οικογενειακή ζωή” εμπίπτουν γενικά στο πεδίο της “ιδιωτικής ζωής” (βλ. *Znamenskaya*, όπ.π., §27, με περαιτέρω παραπομπές). Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο διαπίστωσε, στο πλαίσιο διαδικασίας σχετικά με την εξακρίβωση ή την αμφισβήτηση της πατρότητας, ότι ο καθορισμός των νομικών σχέσεων ενός ανθρώπου με το νόμιμο ή υποτιθέμενο παιδί του μπορεί να αφορά τη “οικογενειακή” ζωή του, αλλά ότι το ζήτημα θα μπορούσε να παραμείνει ανοικτό, διότι το ζήτημα αναμφίβολα αφορούσε την ιδιωτική ζωή του ανθρώπου σύμφωνα με το άρθρο 8, το οποίο περιλαμβάνει σημαντικές πτυχές της προσωπικής του ταυτότητας (βλ. *Rasmussen* κατά *Δανίας*, 28.11.1984, §33, Series A no. 87, *Nylund*, όπ.π., *Yildirim* κατά *Αυστρίας* (dec.), νο. 34308/96, 19.10.1999, και *Backlund* κατά *Φινλανδίας*, νο. 36498/05, §37, 6.7.2010).

46. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο πρέπει πρώτα να

εξακριβώσει αν η απόφαση του Εφετείου, που επικυρώθηκε από τον Άρειο Πάγο, να θέσει ορισμένους περιορισμούς στην επαφή του προσφεύγοντος με την Μ. αγνόησε την υπάρχουσα “οικογενειακή ζωή” του προσφεύγοντος με το παιδί του κατά την έννοια του άρθρου 8. Επισημαίνει εκ προοιμίου ότι, παρά την αρχική άρνηση της Κ.Π. να αναγνωρίσει ότι ο προσφεύγων ήταν ο βιολογικός πατέρας της Μ., στη συνέχεια διαπιστώθηκε ότι ήταν όντως ο πατέρας. Η πατρότητα του προσφεύγοντος δεν αμφισβητείται πλέον μεταξύ των διαδίκων. Εξετάζοντας αν υπάρχει, επιπλέον, στενή προσωπική σχέση μεταξύ του ιδίου και του παιδιού, η οποία πρέπει να θεωρηθεί ως καθιερωμένη “οικογενειακή ζωή” για τους σκοπούς του άρθρου 8, το Δικαστήριο παρατηρεί, αφενός, ότι ο προσφεύγων συγκατοικούσε με τη μητέρα της Μ. για μικρό χρονικό διάστημα και ότι σκόπευαν να παντρευτούν. Από την άλλη πλευρά, ο προσφεύγων ουδέποτε συγκατοίκησε με την Μ. και, παρά τα δικαιώματα επικοινωνίας που παρείχαν οι εθνικές αποφάσεις, είχε συναντηθεί με την Μ. μόλις μία φορά στις 7 Μαρτίου 2015 έως το τέλος της επίμαχης εθνικής διαδικασίας, όταν η Μ. ήταν περίπου τριάμισι ετών. Δεν υπάρχουν ενδείξεις δέσμευσης εκ μέρους του προσφεύγοντος έναντι της Μ. πριν από τη γέννησή της. Υπό αυτές τις περιστάσεις, η σχέση τους δεν έχει επαρκή σταθερότητα για να χαρακτηριστεί ως υφιστάμενη “οικογενειακή ζωή”.

47. Ωστόσο, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η επιδιωκόμενη οικογενειακή ζωή μπορεί, κατ’ εξαίρεση, να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8 σε περιπτώσεις στις οποίες το γεγονός ότι η οικογενειακή ζωή δεν έχει αποδειχθεί δεν μπορεί να καταλογιστεί στον προσφεύγοντα (βλ. τις παραπομπές στη παρ. 44 ανωτέρω). Αυτό ισχύει, ιδίως, για τη σχέση μεταξύ παιδιού που γεννήθηκε εκτός γάμου και του βιολογικού πατέρα του παιδιού, ο οποίος συνδέεται άρρηκτα με φυσικό δεσμό, ενώ η πραγματική σχέση τους μπορεί να καθοριστεί, για πρακτικούς και νομικούς λόγους, από τη μητέρα του παιδιού και, εάν είναι παντρεμένη, από τον σύζυγό της (βλ. *Anayo κατά Γερμανίας*, νο.

20578/07, §60, 21.12.2010). Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων εξέφρασε την επιθυμία του να αναγνωριστεί ως πατέρας της Μ., να μοιραστεί τη γονική μέριμνα με την Κ.Π. και να έχει τακτική επαφή με την Μ. μέσω των αιτήσεών του στα εθνικά δικαστήρια. Ωστόσο, αφού διαπιστώθηκε η πατρότητα του και του παραχωρήθηκαν δικαιώματα επικοινωνίας από τα εθνικά δικαστήρια, ο προσφεύγων αρνήθηκε να ασκήσει τα δικαιώματά του υπό τους όρους που είχαν καθοριστεί στις αποφάσεις και, ως εκ τούτου, είδε την Μ. μόνο μία φορά κατά τη διάρκεια της περιόδου που καλύπτεται από τις εν λόγω εθνικές αποφάσεις. Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, η συμπεριφορά αυτή δεν αρκούσε για να αποδείξει το ενδιαφέρον του προσφεύγοντος για το παιδί του. Επομένως, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ της υπό κρίση υπόθεσης και της υπόθεσης *Anayo* (όπ.π.), στην οποία ο προσφεύγων δεν είχε καμία επαφή με τα βιολογικά παιδιά του διότι η μητέρα τους και ο νόμιμος πατέρας τους αρνήθηκαν τα αιτήματά του να επιτρέψουν την επικοινωνία μαζί τους. Έπεται ότι, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, το γεγονός ότι δεν υπήρχε αποδεδειγμένος οικογενειακός δεσμός μεταξύ του προσφεύγοντος και της Μ. μπορεί να καταλογιστεί στον προσφεύγοντα.

48. Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η επιδιωκόμενη σχέση του προσφεύγοντος με το βιολογικό του παιδί δεν έλκει την προστασία της “οικογενειακής ζωής” σύμφωνα με το άρθρο 8. Επισημαίνει, ωστόσο, ότι, σε κάθε περίπτωση, το ζήτημα του κατά πόσον το χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας του προσφεύγοντος με την Μ. ήταν υπερβολικά περιοριστικό, ακόμη και αν δεν ενέπιπτε στην “οικογενειακή ζωή”, αφορούσε σημαντικό μέρος της ταυτότητας του προσφεύγοντος και, ως εκ τούτου, της “ιδιωτικής ζωής” του κατά την έννοια του άρθρου 8 § 1 (βλ. παρ. 45 ανωτέρω).

(β) Κατά πόσον υπήρξε παρέμβαση

49. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι δεν υπήρξε καμία διαφορά μεταξύ των μερών ότι η απόφαση των εθνικών δικαστηρίων να περιορίσουν την

επικοινωνία του προσφεύγοντος με το παιδί του παρεμπόδισε το δικαίωμά του να σέβεται, τουλάχιστον, την ιδιωτική του ζωή και δεν βλέπει κανένα λόγο να κρίνει διαφορετικά. Η παρέμβαση συνιστά παραβίαση του άρθρου 8, εκτός εάν είναι “σύμφωνη με το νόμο”, επιδιώκει σκοπό ή σκοπούς που είναι νόμιμοι σύμφωνα με την παράγραφο 2 της διάταξης αυτής και μπορούν να θεωρηθούν ως “αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία”.

(γ) Κατά πόσον η παρέμβαση ήταν αιτιολογημένη

(i) Σύμφωνα με το νόμο

50. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι οι διάδικοι δεν αμφισβήτησαν ότι οι επίμαχες αποφάσεις στηρίζονταν στο εθνικό δίκαιο, ήτοι στο άρθρο 1520 ΑΚ, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο.

(ii) Θεμιτός σκοπός

51. Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, οι αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων για τις οποίες παραπονέθηκε ο προσφεύγων αποσκοπούσαν σαφώς στην προστασία της “υγείας ή ηθικής” και των “δικαιωμάτων και ελευθεριών” της Μ. Ως εκ τούτου, επιδίωκαν θεμιτούς σκοπούς κατά την έννοια της παραγράφου 2 του άρθρου 8.

(iii) “Αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία”

(α) Γενικές αρχές

52. Για να καθορίσει αν η παρέμβαση ήταν “αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία”, το Δικαστήριο αναφέρεται στις αρχές που ορίζονται στη νομολογία του. Πρέπει να εξετάσει κατά πόσον, υπό το πρίσμα της υπόθεσης στο σύνολό της, οι λόγοι που προβλήθηκαν για να δικαιολογηθεί η παρέμβαση ήταν λυσιτελείς και επαρκείς για τους σκοπούς της παραγράφου 2 του άρθρου 8 (βλ. μεταξύ άλλων, *T.P. και K.M. κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [GC], νο. 28945/95, §70, ECHR 2001-V, και *Sommerfeld κατά Γερμανίας* [GC], νο. 31871/96, §62, ECHR 2003-VIII).

53. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι οι εθνικές αρχές έχουν το πλεονέκτημα της άμεσης

επαφής με όλους τους ενδιαφερομένους. Από τις σκέψεις αυτές προκύπτει ότι αποστολή του Δικαστηρίου δεν είναι να υποκαταστήσει τις εθνικές αρχές κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους, αλλά να επανεξετάσει, υπό το πρίσμα της Σύμβασης, τις αποφάσεις που έλαβαν οι εν λόγω αρχές κατά την άσκηση της εξουσίας εκτίμησής τους (βλ. μεταξύ άλλων, *Hokkanen κατά Φινλανδίας*, 23.9.1994, §55, Series A no. 299-A, *Görgülü κατά Γερμανίας*, νο. 74969/01, §41, 26.2.2004, και *Sommerfeld*, όπ.π., §62).

54. Το περιθώριο εκτίμησης που πρέπει να παρέχεται στις αρμόδιες εθνικές αρχές ποικίλλει ανάλογα με τη φύση των ζητημάτων και τη σημασία των διακυβευόμενων συμφερόντων. Έτσι, το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει ότι οι αρχές διαθέτουν ευρύ περιθώριο εκτίμησης όταν αποφασίζουν για θέματα επιμέλειας. Ωστόσο, απαιτείται αυστηρότερος έλεγχος όσον αφορά τυχόν περαιτέρω περιορισμούς, όπως οι περιορισμοί που επιβάλλουν οι εν λόγω αρχές στα γονικά δικαιώματα επικοινωνίας, και όσον αφορά τυχόν νομικές εγγυήσεις που αποσκοπούν στη διασφάλιση της αποτελεσματικής προστασίας του δικαιώματος των γονέων και των παιδιών στον σεβασμό της οικογενειακής τους ζωής. Τέτοιοι περαιτέρω περιορισμοί ενέχουν τον κίνδυνο να περιοριστούν αποτελεσματικά οι οικογενειακές σχέσεις μεταξύ ενός μικρού παιδιού και ενός ή και των δύο γονέων (βλ. *Elsholz κατά Γερμανίας* [GC], νο. 25735/94, §49, ECHR 2000-VIII, και *Kutzner κατά Γερμανίας*, νο. 46544/99, §67, ECHR 2002-I).

55. Το άρθρο 8 απαιτεί από τις εθνικές αρχές να επιτυγχάνουν δίκαιη ισορροπία μεταξύ των συμφερόντων του παιδιού και των συμφερόντων των γονέων και ότι, κατά τη διαδικασία εξισορρόπησης, θα πρέπει να αποδίδεται ιδιαίτερη σημασία στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού, το οποίο, ανάλογα με τη φύση και τη σοβαρότητά του, μπορεί να υπερισχύει των συμφερόντων των γονέων. Ειδικότερα, ο γονέας δεν μπορεί να δικαιούται βάσει του άρθρου 8 να λάβει μέτρα που θα έβλαπταν την υγεία και την ανάπτυξη του παιδιού (βλ. *Elsholz*, όπ.π., §50, *T.P. και K.M.*

κατά *Ηνωμένου Βασιλείου*, όπ.π., §71, *Ignaccolo-Zenide* κατά *Ρουμανίας*, νο. 31679/96, §94, ECHR 2000-I, και *Nuutinen* κατά *Φινλανδίας*, νο. 32842/96, §128, ECHR 2000-VIII).

(β) Εφαρμογή στην υπό κρίση υπόθεση

56. Όσον αφορά την υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι τα εθνικά δικαστήρια καθόρισαν ένα περιοριστικό χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας μεταξύ του προσφεύγοντος και της κόρης του. Ειδικότερα, οι περιορισμοί αφορούσαν τις ώρες που του επιτρεπόταν να περνά μαζί της, τον τόπο όπου θα γινόταν η επικοινωνία και τα πρόσωπα που έπρεπε να παρευρίσκονται στο δωμάτιο, δηλαδή τη μητέρα του παιδιού, την Κ.Π., και έναν συγγενή της επιλογής της. Όσον αφορά τους λόγους που επικαλέστηκαν τα εθνικά δικαστήρια για τους περιορισμούς αυτούς, αφορούσαν το νεαρό της ηλικίας της Μ., το γεγονός ότι είχε συνηθίσει την αποκλειστική φροντίδα της μητέρας της και την έλλειψη εγγύτητας μεταξύ του προσφεύγοντος και της Μ., καθώς ο προσφεύγων είχε επιλέξει να μην ακολουθήσει το χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας που όρισε το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, για λόγους παρόμοιους με εκείνους που προβλήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου. Το Εφετείο έκρινε ότι η Μ. δεν έπρεπε να διανυκτερεύει στην οικία του πατέρα της μέχρις ότου το ενδιαφέρον του γι' αυτήν καταστεί αναμφισβήτητο και μέχρι να εξοικειωθούν μεταξύ τους, διαφορετικά θα μπορούσε ενδεχομένως να πληγεί η συναισθηματική και πνευματική ανάπτυξη της Μ. Επίσης, έλαβαν υπόψη το γεγονός ότι ο προσφεύγων επέλεξε να μην διατηρήσει στενότερη σχέση με την κόρη του, δεδομένου ότι είχε αρνηθεί να βλέπει την Μ. υπό τις προϋποθέσεις που έθεσε το πρωτοβάθμιο δικαστήριο. Όσον αφορά την παρουσία της Κ.Π. και της συγγενούς της κατά τη διάρκεια της επαφής, τα εθνικά δικαστήρια το έκριναν αναγκαίο μετά από αίτημα της Κ.Π. Τα εθνικά δικαστήρια περιέλαβαν επιπλέον συστάσεις προς τους δύο γονείς να μην κοινοποιήσουν την ένταση μεταξύ τους στο παιδί τους, καθώς και σύσταση προς την Κ.Π. να προσπαθήσει να κάνει ουσιαστική την επικοινωνία μεταξύ του αιτούντος

και της Μ. (βλ. παράγραφο 11 ανωτέρω).

57. Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, οι λόγοι που επικαλέστηκαν τα εθνικά δικαστήρια ήταν συναφείς. Ειδικότερα, στήριξαν τις διαπιστώσεις τους στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού, όπως διευκρινίζεται στις περιστάσεις της υπόθεσης. Με το αιτιολογικό τους, προσέδωσαν μεγάλη σημασία στην έλλειψη εγγύτητας μεταξύ του προσφεύγοντος και της Μ., στο πολύ νεαρό της ηλικία της και στην επιλογή του προσφεύγοντος να μην ακολουθήσει το χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας που είχε ορίσει το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η επαφή του προσφεύγοντος με την Μ. έπρεπε αρχικά να περιοριστεί έως ότου ο πατέρας και η κόρη είχαν αρχίσει να γνωρίζονται μεταξύ τους και μέχρις ότου καταστεί σαφές το ενδιαφέρον του πρώτου να δημιουργήσει σχέση με την κόρη του (βλ. σχετικά, *Giorgioni κατά Ιταλίας*, νο. 43299/12, §81, 15.9.2016, και *Gobec κατά Σλοβενίας*, νο. 7233/04, §144, 3.10.2013, και *Grujić κατά Σερβίας*, νο. 203/07, §§72-73, 28.8.2018 όπου η συμπεριφορά του προσφεύγοντος ήταν παράγοντας που ελήφθη υπ' όψιν από το Δικαστήριο). Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, οι περιορισμοί που επιβλήθηκαν στην επικοινωνία του προσφεύγοντος με την Μ. δεν ήταν τόσο ακραίοι ώστε να εμποδίσουν τον προσφεύγοντα να δημιουργήσει σταθερή σχέση μαζί της, αλλά επέτρεπαν τη σταδιακή σύνδεση μεταξύ τους. Σημειώνεται επίσης ότι οι σχετικοί περιορισμοί μετριάστηκαν σταδιακά, καθώς κατά το δεύτερο εξάμηνο μετά την απόφαση του Εφετείου, ο προσφεύγων μπορούσε να περνά περισσότερο χρόνο με την Μ., και κατά το δεύτερο έτος μετά την έκδοση της απόφασης, μπορούσε να συναντιέται με την Μ. χωρίς την παρουσία της μητέρας της και σε άλλους τόπους εκτός της κατοικίας της. Όσον αφορά το επιχείρημα του προσφεύγοντος ότι θα έπρεπε να του επιτραπεί να περνά περισσότερο χρόνο με το παιδί του ώστε να μπορούν να δεθούν, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι τα εθνικά δικαστήρια, τα οποία ασχολήθηκαν συνεχώς με την υπόθεση και εξέδωσαν αποφάσεις με πλήρη αιτιολογία, ήταν σε

καλύτερη θέση από το Δικαστήριο να επιτύχουν δίκαιη ισορροπία μεταξύ των συμφερόντων της Μ. να ζει σε ένα ειρηνικό περιβάλλον και του συμφέροντος του προσφεύγοντος να βλέπει συχνότερα την κόρη του.

58. Το Δικαστήριο επισημαίνει επίσης ότι, δεδομένου ότι οι περιστάσεις ενδέχεται να μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου, το εθνικό δίκαιο δεν αποκλείει τη δυνατότητα του προσφεύγοντος να υποβάλει στο μέλλον νέα αίτηση για αναθεώρηση των ρυθμίσεων επικοινωνίας όσον αφορά την Μ. Στην πραγματικότητα, από τα έγγραφα που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο, φαίνεται ότι αυτό συνέβη πράγματι, δεδομένου ότι ο προσφεύγων υπέβαλε νέα αίτηση και είχε ένα νέο χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας, το οποίο συνεπαγόταν λιγότερους περιορισμούς (βλ. παρ. 16-17 ανωτέρω).

59. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι δεν μπορεί να εκτιμήσει ικανοποιητικά αν οι λόγοι που επικαλέστηκαν τα εθνικά δικαστήρια ήταν “επαρκείς” για τους σκοπούς του άρθρου 8§2 χωρίς ταυτόχρονα να καθορίσει κατά πόσον η διαδικασία λήψης αποφάσεων, θεωρούμενη στο σύνολό της, παρείχε στον προσφεύγοντα την απαιτούμενη προστασία των συμφερόντων του (βλ. *Sommerfeld*, όπ.π., §66). Συναφώς, ο προσφεύγων δεν υποστήριξε, ούτε μπορεί να διαπιστωθεί από τα στοιχεία της δικογραφίας, ότι η ουσιαστική συμμετοχή του στη διαδικασία παρεμποδίστηκε καθ’ οιονδήποτε τρόπο. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι ο προσφεύγων ήταν σε θέση να προβάλει όλα τα επιχειρήματά του υπέρ μιας συμφωνίας επικοινωνίας και είχε επίσης πρόσβαση σε όλες τις σχετικές πληροφορίες που επικαλέστηκαν τα δικαστήρια. Συμμετείχε άμεσα στη διαδικασία αυτοπροσώπως και συμβουλευτήκε δικηγόρο. Επιπλέον, κατά την απόφαση περί περιορισμού της επικοινωνίας, το Εφετείο έλαβε υπόψη το σύνολο της οικογενειακής κατάστασης και στηρίχθηκε στα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίστηκαν ενώπιόν του, δηλαδή στην ένορκη κατάθεση της Χ.Π., θείας της Κ.Π., καθώς και στις καταθέσεις των διαδίκων ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, σε πολλαπλές μαρτυρίες μαρτύρων και για τους δύο διαδίκους και

φωτογραφίες που προβλήθηκαν ενώπιον του δικαστηρίου. Μολονότι είναι σημαντικό τα δικαστήρια να εξετάζουν το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού μετά την άμεση επικοινωνία με το παιδί, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι θα ήταν υπερβολικό να αποφανθεί ότι τα εθνικά δικαστήρια υποχρεούνται πάντοτε να εξετάζουν ένα παιδί στο δικαστήριο σχετικά με το ζήτημα της επικοινωνίας με γονέα που δεν έχει την επιμέλεια, αλλά το ζήτημα αυτό εξαρτάται από τις ειδικές περιστάσεις κάθε υπόθεσης, λαμβανομένης δεόντως υπόψη της ηλικίας και της ωριμότητας του παιδιού (βλ. *Sahin κατά Γερμανίας* [GC], νο. 30943/96, §73, ECHR 2003-VIII). Εν προκειμένω, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η παράλειψη δικαιολογείται από το νεαρό της ηλικίας του παιδιού, το οποίο ήταν τότε μικρότερο των τριών ετών.

60. Το Δικαστήριο παρατηρεί επίσης ότι ο προσφεύγων ισχυρίστηκε ότι τα εθνικά δικαστήρια είχαν λάβει αδικαιολόγητα υπόψη την τεταμένη σχέση του με την Κ.Π., χωρίς να λάβουν υπόψη την άρνηση της τελευταίας να συναινέσει στη διαπίστωση της πατρότητας του προσφεύγοντος. Ωστόσο, τα επιχειρήματα αυτά αφορούν την εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων και όχι την δυνατότητα συμμετοχής του προσφεύγοντος προβάλλοντας τα επιχειρήματα αυτά ενώπιον των εθνικών αρχών. Συναφώς, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι, κατά γενικό κανόνα, εναπόκειται στα εθνικά δικαστήρια να αξιολογούν τα αποδεικτικά στοιχεία που τους έχουν υποβληθεί, συμπεριλαμβανομένων των μέσων που χρησιμοποιήθηκαν για την εξακρίβωση των σχετικών πραγματικών περιστατικών (βλ. *Vidal κατά Βελγίου*, 22.4.1992, §33, Series A no. 235-B).

61. Τέλος, όσον αφορά τη διάρκεια των εσωτερικών διαδικασιών, οι διαδικασίες αυτές διήρκεσαν τρεισήμισι έτη σε όλα τα επίπεδα δικαιοδοσίας, δηλαδή από την Μάρτιο του 2015 έως τον Σεπτέμβριο του 2018, διάστημα που δεν μπορεί να θεωρηθεί μη εύλογο, ιδίως δεδομένου ότι κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ίσχυε χρονοδιάγραμμα επικοινωνίας.

62. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω και του περιθωρίου εκτίμησης του καθ' ου Κράτους, το Δικαστήριο είναι πεπεισμένο ότι η διαδικαστική προσέγγιση των ελληνικών δικαστηρίων ήταν εύλογη υπό τις περιστάσεις και παρείχε επαρκή στοιχεία για να καταλήξει σε αιτιολογημένη απόφαση σχετικά με το ζήτημα της επικοινωνίας στη συγκεκριμένη υπόθεση. Επομένως, το Δικαστήριο μπορεί να δεχθεί ότι τηρήθηκαν οι διαδικαστικές απαιτήσεις που απορρέουν από το άρθρο 8 της Σύμβασης.

63. Επομένως, οι λόγοι που επικαλέστηκαν τα εθνικά δικαστήρια για να αιτιολογήσουν την παρέμβαση στην ιδιωτική ζωή του προσφεύγοντος ήταν συναφείς και επαρκείς για τους σκοπούς της παραγράφου 2 του άρθρου 8 και οι εθνικές αρχές δεν υπερέβησαν το περιθώριο εκτίμησης τους. Κατά συνέπεια, εν προκειμένω δεν υπήρξε παράβαση του άρθρου 8 της Συμβάσεως.

II. ΦΕΡΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΑΠΟΡΡΙΨΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΘΕΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΑΝΑΙΡΕΣΗΣ

64. Επιπλέον, ο προσφεύγων παραπονέθηκε ότι η απόρριψη των πρόσθετων λόγων αναιρέσεως παραβίασε το δικαίωμά του σε δίκαιη δίκη, όπως προβλέπεται στο άρθρο 6 της Σύμβασης, το οποίο, στα σχετικά σκέλη, έχει ως εξής:

“Κατά τον προσδιορισμό των αστικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του ... κάθε πρόσωπο δικαιούται μια δίκαιη δίκη ... από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο σύμφωνα με το νόμο”.

A. Επί του παραδεκτού

65. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι η αιτίαση του προσφεύγοντος σχετικά με την απόρριψη της συμπληρωματικής προσφυγής του επί νομικών ζητημάτων πρέπει να απορριφθεί λόγω μη εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων. Ως δικαστής ο ίδιος, ο προσφεύγων θα έπρεπε να γνωρίζει τη νομολογία του Αρείου Πάγου σε σχέση με τον υπολογισμό των προθεσμιών που ορίζει το εθνικό δίκαιο. Επιπλέον, ουδέποτε είχε υποστηρίξει ενώπιον του Αρείου Πάγου ότι οι προθεσμίες

ή ο υπολογισμός τους συνιστούσαν υπερβολική τυπολατρία κατά παράβαση του άρθρου 6 της Σύμβασης ή ότι ανωτέρα βία τον είχε εμποδίσει να προβάλει εγκαίρως τους πρόσθετους λόγους της αιτήσεως αναιρέσεως.

66. Ο προσφεύγων υποστήριξε ότι το ζήτημα στην παρούσα υπόθεση δεν αφορούσε τη γνώση ή την έλλειψη γνώσης περί της νομολογίας του Αρείου Πάγου και ότι ουδέποτε είχε υποστηρίξει ότι υπήρχε ζήτημα ανωτέρας βίας. Το ζήτημα ήταν η τυπολατρική προσέγγιση του Αρείου Πάγου κατά τον υπολογισμό της προθεσμίας που έταξε για την κατάθεση πρόσθετων λόγων αναιρέσεως, γεγονός που τον εμπόδισε να έχει ανεμπόδιστη πρόσβαση στον Άρειο Πάγο.

67. Ο προσφεύγων υποστήριξε επίσης ότι δεν θα μπορούσε να είχε προβάλει το σχετικό επιχείρημα σχετικά με την υπερβολική τυπολατρία ενώπιον του Αρείου Πάγου, δεδομένου ότι είχε λάβει γνώση της απόρριψης των πρόσθετων λόγων του μετά την έκδοση της απόφασης αριθ. 1286/2018.

68. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, όσον αφορά την ένσταση της Κυβέρνησης περί μη εξάντλησης, δεν αφορούσε ένδικα μέσα που ο προσφεύγων θα έπρεπε να είχε χρησιμοποιήσει πριν υποβάλει την αίτησή του στο Δικαστήριο. Όπως ορθώς επισήμανε ο προσφεύγων, δεν θα μπορούσε να προβάλει το κρίσιμο επιχείρημα περί υπερβολικής τυπολατρίας ενώπιον του Αρείου Πάγου, δεδομένου ότι δεν μπορούσε να γνωρίζει την απόφαση του εν λόγω δικαστηρίου να απορρίψει τους πρόσθετους λόγους του ως εκπρόθεσμους πριν από την έκδοση της απόφασης αριθ. 1286/2018. Τα λοιπά επιχειρήματα των διαδίκων αφορούν περισσότερο την ουσία της υπό κρίση αιτιάσεως και όχι το παραδεκτό αυτής και, ως εκ τούτου, το Δικαστήριο θα τα εξετάσει επί της ουσίας.

69. Το Δικαστήριο σημειώνει περαιτέρω ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι ούτε προδήλως αβάσιμη ούτε απαράδεκτη για άλλους λόγους που

απαριθμούνται στο άρθρο 35 της Σύμβασης. Επομένως, πρέπει να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Τα επιχειρήματα των διαδίκων

70. Ο προσφεύγων υποστήριξε ότι η απόρριψη των πρόσθετων λόγων αναιρέσεως του ως εκπρόθεσμων ήταν τυπολατρική και τον εμπόδισε να έχει ανεμπόδιστη πρόσβαση στον Άρειο Πάγο. Η τριακοστή ημέρα πριν από την ημερομηνία της επ' ακροατηρίου συζητήσεως ήταν Κυριακή και ο νόμος απαιτούσε την παρέλευση τριάντα πλήρων ημερών από την κατάθεση και κοινοποίηση των πρόσθετων λόγων στον αντίδικο πριν από την ημερομηνία της επ' ακροατηρίου συζητήσεως. Ωστόσο, η προθεσμία αυτή ήταν προπαρασκευαστική και δεν έπρεπε να εξομοιωθεί με προθεσμία για την άσκηση της αγωγής. Αυτή η ερμηνεία από τον Άρειο Πάγο ήταν τυπολατρική και τον εμπόδιζε να έχει ουσιαστική πρόσβαση στο ανώτατο δικαστήριο, καθώς είχε συμπεριλάβει στους πρόσθετους λόγους όλα τα επιχειρήματά του που απορρέουν από το άρθρο 8 της Σύμβασης, τα οποία τελικά δεν εξετάστηκαν ποτέ.

71. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι ο προσφεύγων εκπροσωπήθηκε από δικηγόρο καθ' όλη τη διάρκεια της εθνικής διαδικασίας, συμπεριλαμβανομένης της υποβολής της αίτησης αναιρέσεως και των πρόσθετων λόγων της προσφυγής του επί νομικών ζητημάτων ενώπιον του Αρείου Πάγου. Επιπλέον, δεδομένου ότι ήταν δικαστής, γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει τη νομολογία σχετικά με την ερμηνεία των εθνικών διατάξεων περί προθεσμιών, ιδίως σε σχέση με το άρθρο 569 ΚΠολΔ, σε συνδυασμό με το άρθρο 144§1 ΚΠολΔ.

72. Ειδικότερα, από το άρθρο 144 ΚΠολΔ και από το άρθρο 1§12 Ν. 1157/1981, τα οποία ήταν πανομοιότυπα, προκύπτει ότι η λήξη της προβλεπόμενης από τον νόμο προθεσμίας υπολογίστηκε κατά τον ίδιο τρόπο όσον αφορά τις προθεσμίες για την άσκηση της αγωγής όσο και τις προπαρασκευαστικές προθεσμίες, δηλαδή εκείνες που έπρεπε να παρέλθουν πριν από την ολοκλήρωση ορισμένης διαδικαστικής πράξης.

Η προθεσμία τάσσει το άρθρο 144§1 ΚΠολΔ ήταν μια τέτοια προπαρασκευαστική προθεσμία, πράγμα που σήμαινε ότι έπρεπε να παρέλθουν τριάντα πλήρεις ημέρες από την υποβολή και την κοινοποίηση των πρόσθετων λόγων αναίρεσης μέχρι την ημερομηνία εκδίκασης της προσφυγής, σύμφωνα με το άρθρο 569§2 ΚΠολΔ. Η ημερομηνία της επ' ακροατηρίου συζητήσεως θεωρήθηκε ως η αρχική ημερομηνία που καθορίστηκε από τον Πρόεδρο του Αρείου Πάγου ή τον Πρόεδρο του Τμήματος σύμφωνα με το άρθρο 568§2 ΚΠολΔ. Εάν η τελευταία (τριακοστή) ημέρα πριν από την ακρόαση ήταν Σάββατο ή αργία, οι πρόσθετοι λόγοι δεν θα είχαν υποβληθεί εγκαίρως και θα πρέπει να απορριφθούν ως απαράδεκτοι σύμφωνα με το άρθρο 577§2 ΚΠολΔ.

73. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι, εν πάση περιπτώσει, ο Άρειος Πάγος ήταν ανώτατο δικαστήριο και η πρόσβαση σε αυτό υπόκειται νομίμως σε ορισμένες προϋποθέσεις. Ο επίμαχος περιορισμός ήταν σαφής και η ερμηνεία του από τον Άρειο Πάγο ήταν συνεπής και απλή. Ως εκ τούτου, δεν μπορούσε να θεωρηθεί δυσανάλογη ή αντίθετη προς το δικαίωμα πρόσβασης στον Άρειο Πάγο.

2. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

74. Οι σχετικές αρχές περί του δικαιώματος πρόσβασης σε δικαστήριο και, ειδικότερα, πρόσβασης σε ανώτερα δικαστήρια συνοψίστηκαν στην υπόθεση *Zubac κατά Κροατίας* ([GC], νο. 40160/12, §§76-99, 5.4.2018).

75. Εφαρμόζοντας τις αρχές αυτές υπό τις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι στην ελληνική έννομη τάξη, η πρόσβαση στον Άρειο Πάγο σε αστικές υποθέσεις εξασφαλίζεται μέσω αίτησης αναιρέσεως. Ο νόμος προβλέπει επίσης τη δυνατότητα υποβολής πρόσθετων λόγων αναιρέσεως, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, δηλαδή την υποχρέωση υποβολής του σχετικού εγγράφου και κοινοποίησης στους λοιπούς διαδίκους τριάντα πλήρεις ημέρες πριν από την ημερομηνία της επ' ακροατηρίου συζητήσεως, όπως προβλέπεται στο άρθρο 569 ΚΠολΔ. Το Δικαστήριο επισημαίνει επίσης ότι το άρθρο 144 ΚΠολΔ περιέχει

λεπτομερείς διατάξεις σχετικά με τον υπολογισμό των προθεσμιών. Ο Άρειος Πάγος απέρριψε τους πρόσθετους λόγους αναιρέσεως του προσφεύγοντος ως εκπρόθεσμους. Ειδικότερα, ο νόμος προέβλεπε ότι η κοινοποίηση θα πρέπει να πραγματοποιείται τριάντα πλήρεις ημέρες πριν από την ακρόαση. Δεδομένου ότι η τριακοστή ημέρα πριν από την επ' ακροατηρίου συζήτηση ήταν Κυριακή, ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι η κοινοποίηση έπρεπε να πραγματοποιηθεί την προηγούμενη εργάσιμη ημέρα, δηλαδή την Παρασκευή.

76. Το Δικαστήριο έχει πεισθεί ότι ο περιορισμός του παραδεκτού των πρόσθετων λόγων αναιρέσεως σε αστικές υποθέσεις ενώπιον του Αρείου Πάγου επιδιώκει θεμιτό σκοπό, ήτοι την αποτελεσματική και ορθή απονομή της δικαιοσύνης. Επομένως, πρέπει να εξεταστεί κατά πόσον, λαμβανομένων υπόψη όλων των κρίσιμων περιστάσεων της υποθέσεως, υπήρχε εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ του σκοπού αυτού και των μέσων που χρησιμοποιήθηκαν για την επίτευξή του. Σε τέτοιες περιπτώσεις, το Δικαστήριο έλαβε υπόψη τον βαθμό στον οποίο η υπόθεση εξετάστηκε ενώπιον των κατώτερων δικαστηρίων, την (μη) ύπαρξη ζητημάτων σχετικά με τον δίκαιο χαρακτήρα της διαδικασίας που διεξάγεται ενώπιον των κατώτερων δικαστηρίων, καθώς και τη φύση του ρόλου του επίμαχου δικαστηρίου (βλ. *Zubac*, όπ.π., §84, και τις εκεί παραπομπές).

77. Το Δικαστήριο παρατηρεί κατ' αρχάς ότι η υπόθεση του προσφεύγοντος εκδικάστηκε σε δύο εθνικά δικαστικά επίπεδα δικαιοδοσίας (το Μονομελές Πρωτοδικείο και το Εφετείο Αθηνών) τα οποία άσκησαν πλήρη δικαιοδοσία επί της υπόθεσης, και ότι στην παρούσα υπόθεση δεν ανακύπτει ευδιάκριτο ζήτημα έλλειψης δικαιοσύνης. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι ο ρόλος του Αρείου Πάγου περιορίζεται στον έλεγχο της εφαρμογής του σχετικού εσωτερικού δικαίου από τα κατώτερα δικαστήρια, γεγονός που επιτρέπει οι προϋποθέσεις του παραδεκτού της αναίρεσης να είναι αυστηρότερες από ό,τι για μια απλή έφεση (βλ. *Zubac*, όπ.π., §108). Το Δικαστήριο θεωρεί

ότι, υπό τις συνθήκες αυτές, οι αρχές του καθ' ου Κράτους διαθέτουν ευρύ περιθώριο εκτίμησης όσον αφορά τον τρόπο εφαρμογής των σχετικών περιορισμών.

78. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο δέχεται ότι ο τρόπος με τον οποίο ο περιορισμός αυτός ορίζεται στο άρθρο 569 ΚΠολΔ, σε συνδυασμό με το άρθρο 144 ΚΠολΔ, εμπίπτει στο περιθώριο εκτίμησης του Κράτους (βλ. *Pasquini κατά Αγίου Μαρίνου*, νο. 50956/16, §159, 2.5.2019). Ειδικότερα, όσον αφορά τη δυνατότητα προβλεψιμότητας του περιορισμού όσον αφορά την υποβολή συμπληρωματικών λόγων αναιρέσεως, φαίνεται ότι υπάρχει πάγια και σαφής νομολογία του Αρείου Πάγου σχετικά με τον υπολογισμό των προθεσμιών, στην οποία παραπέμπει ο Άρειος Πάγος με την προσβαλλόμενη απόφασή του. Ο προσφεύγων δεν αναφέρθηκε σε αντιφατική νομολογία ή σε πρόσφατες αλλαγές στην ερμηνεία των σχετικών διατάξεων που θα μπορούσαν να τον κάνουν να πιστέψει ότι οι πρόσθετοι λόγοι του είχαν κατατεθεί εγκαίρως. Κατά μείζονα λόγο, ως δικαστής, όφειλε να γνωρίζει τη σχετική νομολογία του Αρείου Πάγου.

79. Οι ανωτέρω εκτιμήσεις αρκούν για να καταλήξει το Δικαστήριο στο συμπέρασμα ότι η ακολουθητέα διαδικασία για τους συμπληρωματικούς λόγους αναιρέσεως ρυθμίστηκε κατά τρόπο συνεκτικό και προβλέψιμο. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεδομένου ότι η υπόθεση του προσφεύγοντος εκδικάστηκε σε δύο επίπεδα δικαιοδοσίας των εθνικών δικαστηρίων που άσκησαν πλήρη δικαιοδοσία επί της υπόθεσης, ότι δεν ανέκυψε κανένα ευδιάκριτο ζήτημα έλλειψης δικαιοσύνης στην υπόθεση, ότι ο περιορισμός ήταν προβλέψιμος, και ότι ο ρόλος του Αρείου Πάγου περιοριζόταν στον έλεγχο της εφαρμογής του σχετικού εσωτερικού δικαίου από τα κατώτερα δικαστήρια, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι η απόφασή του συνιστούσε δυσανάλογο εμπόδιο που θίγει την ίδια την ουσία του δικαιώματος πρόσβασης του προσφεύγοντος σε δικαστήριο, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 6§1 της Σύμβασης, ή ότι υπερέβη το εθνικό περιθώριο εκτίμησης.

80. Ως εκ τούτου, δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 της Σύμβασης όσον αφορά την απόρριψη των πρόσθετων λόγων αναιρέσεως του προσφεύγοντος.

III. ΦΕΡΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΔΙΚΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

81. Τέλος, ο προσφεύγων παραπονέθηκε ότι τρεις από τους πέντε δικαστές του Αρείου Πάγου που εκδίκασαν την προσφυγή του επί νομικών ζητημάτων δεν ήταν αμερόληπτοι, δεδομένου ότι είχαν ήδη αρνηθεί να τον προάγουν με την απόφαση αριθ. 1/2018 της ολομέλειας του Αρείου Πάγου βάσει εκτιμήσεων περί της διαφοράς που είχε με την Κ.Π. σχετικά με τη γονική μέριμνα και τα δικαιώματα επικοινωνίας με την Μ. Συναφώς, επικαλέστηκε το άρθρο 6 της Σύμβασης.

A. Τα επιχειρήματα των διαδίκων

82. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι ο προσφεύγων δεν είχε εξαντλήσει τα εθνικά ένδικα μέσα. Ειδικότερα, ο προσφεύγων έθεσε για πρώτη φορά το ζήτημα της μεροληψίας τριών δικαστών του Αρείου Πάγου στην προσφυγή του ενώπιον του Δικαστηρίου. Ωστόσο, το εθνικό δίκαιο προβλέπει στο άρθρο 52 ΚΠολΔ ειδική διαδικασία που πρέπει να ακολουθείται εντός της προθεσμίας που ορίζεται στο άρθρο 57 του εν λόγω Κώδικα. Ο προσφεύγων γνώριζε ή μπορούσε να γνωρίζει την ταυτότητα των δικαστών που είχαν ψηφίσει κατά της προαγωγής του λόγω της προσωπικής διαφοράς του με την Κ.Π. από τις 2 Φεβρουαρίου 2018, ημερομηνία κατά την οποία θα μπορούσε να λάβει αντίγραφο της απόφασης αριθ. 1/2018. Επιπλέον, οι δικαστές που ορίστηκαν στο τμήμα που θα εκδίκασε την υπόθεσή του ήταν ήδη γνωστοί από τον Σεπτέμβριο, καθώς κάθε Σεπτέμβριο δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως η σύνθεση κάθε τμήματος του Αρείου Πάγου. Ο προσφεύγων θα μπορούσε επίσης να ανακαλύψει τα ονόματα των δικαστών που θα εκδίκασαν την αίτηση αναιρέσεως, μεταξύ των δικαστών που είχαν τοποθετηθεί στο τμήμα αυτό, συμμετέχοντας στην ακρόαση της

υπόθεσής του.

83. Η Κυβέρνηση σημείωσε επίσης ότι ο προσφεύγων είχε ασκήσει έφεση κατά της απόφασης αριθ. 149/2017 του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου στην ολομέλεια του Αρείου Πάγου και η τελευταία είχε εκδώσει απόφαση με τη συμμετοχή περισσότερων από πενήντα δικαστών. Η σύνθεση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου, το οποίο είχε εκδώσει την απόφαση αριθ. 149/2017 με την οποία ο προσφεύγων δεν προήχθη σε εφέτη, και την απόφαση αριθ. 5/2018 με την οποία προήχθη ο προσφεύγων, περιλάμβανε έντεκα δικαστές του Αρείου Πάγου. Κατά συνέπεια, δεν είχαν απομείνει σχεδόν καθόλου δικαστές του Αρείου Πάγου που δεν είχαν μετάσχει στην πειθαρχική υπόθεση που αφορούσε τον προσφεύγοντα και, ως εκ τούτου, οι δικαστές του τμήματος Α2 του Αρείου Πάγου, στο οποίο είχε ανατεθεί η αίτηση αναιρέσεως του προσφεύγοντος, θα έπρεπε να είναι μεταξύ αυτών. Εν πάση περιπτώσει, από τα ανωτέρω δεν προκύπτει ότι οι δικαστές που εκδίκασαν την αίτηση αναιρέσεως του προσφεύγοντος είχαν λόγο να εξαιρεθούν βάσει του άρθρου 52 ΚΠολΔ. Επιπλέον, ο προσφεύγων δεν επικαλέστηκε συγκεκριμένους λόγους, όπως η απόκλιση από τη συνήθη νομολογία ή τη συνήθη δικαστική πρακτική, οι οποίοι θα μπορούσαν ενδεχομένως να ανατρέψουν το τεκμήριο ανεξαρτησίας των δικαστών της υπόθεσής του.

84. Ο προσφεύγων υποστήριξε ότι τρεις από τους πέντε δικαστές του Τμήματος Α2 του Αρείου Πάγου, το οποίο είχε εκδώσει την απόφαση αριθ. 1286/2018, είχαν επίσης συμμετάσχει στην ολομέλεια του Αρείου Πάγου, η οποία είχε εκδώσει την απόφαση αριθ. 1/2018 περί αποκλεισμού του από την προαγωγή σε εφέτη. Ωστόσο, η τελευταία αυτή απόφαση στηρίχθηκε σε εκτιμήσεις σχετικά με τη διαφορά που είχε σχετικά με τη γονική μέριμνα και τα δικαιώματα επικοινωνίας με την Μ. Οι δικαστές αυτοί είχαν ήδη εκφράσει την άποψή τους επί του θέματος, αποφαινόμενοι τον Ιανουάριο του 2018 ότι δεν έπρεπε να προαχθεί βάσει της εν λόγω διαφοράς. Ωστόσο, τον Απρίλιο του 2018, είχαν εκδικάσει την αίτηση αναιρέσεως του προσφεύγοντος και είχαν ψηφίσει υπέρ της

απόρριψής της. Επιπλέον, ήταν αρκετοί για να σχηματίσουν πλειοψηφία.

85. Ο προσφεύγων υποστήριξε επίσης ότι το γεγονός ότι δεν είχε υποβάλει αίτηση για την εξαίρεσή τους δεν εξάλειψε την ευθύνη των δικαστών να ζητήσουν την απαλλαγή τους σύμφωνα με το άρθρο 55§1 ΚΠολΔ. Επίσης, δεν άλλαξε το γεγονός ότι η υπόθεσή του είχε εξεταστεί από δικαστήριο που δεν ήταν αμερόληπτο. Η υπόθεση ανατέθηκε στο Τμήμα Α2 του Αρείου Πάγου τον Νοέμβριο του 2017. Ως εκ τούτου, οι εν λόγω δικαστές, όταν αποφάνθηκαν σχετικά με την προαγωγή του προσφεύγοντος τον Ιανουάριο του 2018, γνώριζαν ότι εξέφραζαν τις απόψεις τους για ένα ζήτημα επί του οποίου θα έπρεπε να αποφασίσουν τρεις μήνες αργότερα. Ωστόσο, δεν είχαν εξαιρεθεί και είχαν καταψηφίσει την προαγωγή του προσφεύγοντος, μολονότι ο υπόλοιπος αριθμός δικαστών αρκούσε για να σχηματίσει απαρτία. Ειδικότερα, απαιτούνταν σαράντα οκτώ μέλη για το σχηματισμό απαρτίας από τα ενενήντα πέντε μέλη του Αρείου Πάγου και πενήντα τέσσερα ήταν παρόντα στις συζητήσεις σχετικά με την προαγωγή του προσφεύγοντος. Από αυτούς, σαράντα πέντε είχαν ψηφίσει κατά της προαγωγής του. Αν και είναι αλήθεια ότι η απόφαση αριθ. 1/2018 οριστικοποιήθηκε στις 2 Φεβρουαρίου 2018, ο προσφεύγων έλαβε αντίγραφο μόλις στις 22 Ιουνίου 2018. Ως εκ τούτου, δεν γνώριζε τους λόγους της μη προαγωγής του ή τη σύνθεση του εν λόγω δικαστηρίου και, ως εκ τούτου, δεν μπορούσε να ζητήσει την εξαίρεση των τριών δικαστών.

Β. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

86. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, όταν το εθνικό δίκαιο παρέχει τη δυνατότητα εξάλειψης των ανησυχιών σχετικά με την αμεροληψία δικαστηρίου ή δικαστή, ο προσφεύγων που πιστεύει πραγματικά ότι υπάρχουν βάσιμες ανησυχίες για τον λόγο αυτό αναμένεται να τους προβάλλει με την πρώτη ευκαιρία (βλ. π.χ. *Miljević κατά Κροατίας*, νο. 68317/13, §88, 25.6.2020, και τις εκεί αναφερόμενες υποθέσεις). Ειδικότερα, προκειμένου ο προσφεύγων να είναι σε θέση να αμφισβητήσει την ανεξαρτησία και/ή την αμεροληψία δικαστή δυνάμει

του άρθρου 6§1 της Σύμβασης, ο προσφεύγων πρέπει να αποδείξει ότι είχε υποβάλει αίτηση εξαίρεσης του εν λόγω δικαστή σε εθνικό επίπεδο σύμφωνα με το σχετικό δικονομικό δίκαιο (βλ. μεταξύ πολλών άλλων, *Rustavi 2 Broadcasting Company Ltd κ.ά. κατά Γεωργίας*, νο. 16812/17, §304, 18.7.2019, και την εκεί αναφερόμενη νομολογία). Αυτό θα επέτρεπε κυρίως στις εθνικές αρχές να εξετάσουν τις καταγγελίες του προσφεύγοντος κατά τον κρίσιμο χρόνο και να διασφαλίσουν τον σεβασμό των δικαιωμάτων του (βλ. *Miljević*, όπ.π. §88).

87. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι σε μια κατάσταση όπως της υπό κρίση υπόθεσης, όπου δεν υπάρχουν περαιτέρω ένδικα μέσα επειδή ο προσφεύγων ισχυρίζεται παραβίαση του άρθρου 6§1 της Σύμβασης λόγω έλλειψης αμεροληψίας της τελευταίας δικαστικής αρχής του εθνικού νομικού συστήματος, η αρχή της επικουρικότητας μπορεί να απαιτήσει ιδιαίτερη επιμέλεια από τον προσφεύγοντα για τη συμμόρφωση με την υποχρέωση εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων. Σε τέτοιες περιπτώσεις, τα προληπτικά ένδικα μέσα έχουν ιδιαίτερη σημασία. Φυσικά, οι εκτιμήσεις αυτές ισχύουν μόνο εάν ο προσφεύγων γνώριζε ή θα μπορούσε να γνωρίζει τη σύνθεση του εν λόγω δικαστηρίου (βλ. *Croatian Golf Federation κατά Κροατίας*, νο. 66994/14, §§112-13, 17.12.2020).

88. Το Δικαστήριο επαναλαμβάνει επίσης ότι, ακόμη και σε περιπτώσεις όπως αυτή της υπό κρίση υπόθεσης, δεν πρέπει να λησμονείται ότι οι δικαστές θα πρέπει να διατηρούν και να επιβάλλουν υψηλά πρότυπα συμπεριφοράς και θα πρέπει να τηρούν προσωπικά τα πρότυπα αυτά προκειμένου να διατηρηθεί η ακεραιότητα του δικαστικού σώματος (βλ. *Škrlj κατά Κροατίας*, νο. 32953/13, §43, 11.7.2019). Κάθε παραβίαση αυτών των προτύπων μειώνει την εμπιστοσύνη του κοινού, την οποία τα δικαστήρια σε μια δημοκρατική κοινωνία πρέπει να εμπνέουν στον κόσμο (όπ.π.). Ως εκ τούτου, κάθε δικαστής για τον οποίο υπάρχει θεμιτός λόγος ισχυρισμού έλλειψης αμεροληψίας πρέπει να

εξαιρείται (βλ. π.χ. *Morice κατά Γαλλίας* [GC], νο. 29369/10, §78, ECHR 2015).

89. Όσον αφορά την υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο επισημαίνει κατ' αρχάς ότι, σύμφωνα με τα άρθρα 52 και 57 ΚΠολΔ, ο διάδικος μπορεί να ζητήσει την εξαίρεση δικαστή για συγκεκριμένους λόγους έως και πέντε ημέρες πριν από την επ' ακροατηρίου συζήτηση ή ακόμη και κατά τη διάρκεια της επ' ακροατηρίου συζητήσεως, εάν ο λόγος της εξαίρεσης δεν μπορούσε να γίνει γνωστός εντός της προθεσμίας των πέντε ημερών πριν από την επ' ακροατηρίου συζήτηση (βλ. παρ. 22 ανωτέρω).

90. Επιπλέον, παρατηρεί ότι ο προσφεύγων θα μπορούσε να λάβει αντίγραφο της απόφασης αριθ. 1/2018 της ολομέλειας του Αρείου Πάγου στις 2 Φεβρουαρίου 2018, ημερομηνία οριστικοποίησης της αποφάσεως αυτής. Ως εκ τούτου, ο προσφεύγων γνώριζε ή μπορούσε να γνωρίζει την ταυτότητα των δικαστών που ψήφισαν κατά της προαγωγής του σε εφέτη για λόγους σχετικούς με την ιδιωτική διαφορά που είχε ήδη με τη μητέρα του παιδιού του στις 2 Φεβρουαρίου 2018.

91. Επιπλέον, η αίτηση αναιρέσεως του προσφεύγοντος είχε προγραμματιστεί από τον Νοέμβριο του 2017 να εκδικαστεί στις 23 Απριλίου 2018 από το Τμήμα Α2 του Αρείου Πάγου. Σύμφωνα με την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, για το εν λόγω δικαστικό έτος, το Τμήμα Α2 απαρτιζόταν από έναν αντιπρόεδρο του Αρείου Πάγου ως Πρόεδρο Τμήματος και έξι μέλη του δικαστηρίου, οπότε μια υπόθεση που είχε προγραμματιστεί να εκδικαστεί από το τμήμα Α2 θα εκδικαζόταν από πέντε μέλη μεταξύ των δικαστών που τοποθετήθηκαν στο εν λόγω τμήμα.

92. Επομένως, ο προσφεύγων θα μπορούσε να γνωρίζει ποια από τα σαράντα πέντε μέλη του Αρείου Πάγου ψήφισαν κατά της έφεσής του στην απόφαση αριθ. 1/2018 και ποια από τα μέλη αυτά είχαν τοποθετηθεί στο Τμήμα Α2, το οποίο είχε προγραμματιστεί να εκδικάσει την αίτηση αναιρέσεως. Εξετάζοντας τα μέλη που τοποθετήθηκαν στο Τμήμα Α2, όπως δημοσιεύθηκαν στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, και τα μέλη του

Αρείου Πάγου που εξέδωσαν την απόφαση αριθ. 1/2018, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι πέντε από τους έξι δικαστές που τοποθετήθηκαν στο τμήμα αυτό συμμετείχαν στην εκδίκαση της προσφυγής του προσφεύγοντος κατά της απόφασης περί μη προαγωγής του. Τρεις από αυτούς ψήφισαν υπέρ της αποδοχής της προσφυγής του προσφεύγοντος και δύο από αυτούς ψήφισαν κατά. Κατά την ακρόαση της υπόθεσης του προσφεύγοντος, το Τμήμα Α2 απαρτιζόταν από δύο μέλη του τμήματος αυτού, τα οποία είχαν ψηφίσει υπέρ του προσφεύγοντος, δύο που τον είχαν καταψηφίσει, και ένα πέμπτο μέλος του Αρείου Πάγου, που δεν είχε αρχικά τοποθετηθεί στο Τμήμα Α2, σύμφωνα με την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

93. Με βάση τα ανωτέρω, το Δικαστήριο θεωρεί ότι υπήρχε μεγάλη πιθανότητα η αίτηση αναιρέσεως του προσφεύγοντος να εκδικαστεί από πενταμελή σύνθεση (μεταξύ των έξι δικαστών του εν λόγω τμήματος) η οποία θα περιλάμβανε τουλάχιστον τους δύο δικαστές που είχαν διοριστεί στο Τμήμα Α2 και είχαν ψηφίσει κατά της αποδοχής της προσφυγής του προσφεύγοντος (βλ. *Juričić κατά Κροατίας*, νο. 58222/09, §63, 26.7.2011, και *Croatian Golf Federation*, ό.π., §118). Επιπλέον, ο προσφεύγων θα πρέπει να γνώριζε την πιθανότητα αυτή, ωστόσο δεν υπέβαλε αίτηση εξαίρεσης, μολονότι ήδη γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει από τις 2 Φεβρουαρίου 2018 τα πραγματικά περιστατικά στα οποία θα μπορούσε να θεμελιώσει την αίτησή του περί εξαίρεσης.

94. Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ο προσφεύγων όφειλε να ζητήσει την εξαίρεση των δικαστών, ανεξάρτητα από την υποχρέωση των δικαστών να αποχωρήσουν σε περιπτώσεις στις οποίες υπάρχει θεμιτός λόγος ισχυρισμού έλλειψης αμεροληψίας τους προκειμένου να διατηρηθεί η ακεραιότητα του δικαστικού σώματος (βλ. παρ. 88 ανωτέρω).

95. 95. Επομένως, η αιτίαση του προσφεύγοντος σχετικά με τη φερόμενη έλλειψη αμεροληψίας είναι απαράδεκτη σύμφωνα με το άρθρο

35§1 της Σύμβασης περί μη εξάντλησης των εσωτερικών ένδικων μέσων και πρέπει να απορριφθεί σύμφωνα με το άρθρο 35§4 της Σύμβασης.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει παραδεκτές τις αιτιάσεις βάσει του άρθρου 8 της Συμβάσεως και του άρθρου 6 της Συμβάσεως σχετικά με την απόρριψη των συμπληρωματικών λόγων αναιρέσεως και την προσφυγή κατά τα λοιπά απαράδεκτη.*
2. *Κρίνει ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 8 της Σύμβασης.*
3. *Κρίνει ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 της Συμβάσεως λόγω της απόρριψης των πρόσθετων λόγων αναιρέσεως.*

Συντάχθηκε στην αγγλική γλώσσα και κοινοποιήθηκε γραπτώς στις 21 Ιουλίου 2022, σύμφωνα με το άρθρο 77 παράγραφοι 2 και 3 του Κανονισμού του Δικαστηρίου.

Υπογραφή

Liv Tigerstedt

Αναπληρώτρια Γραμματέας

Υπογραφή

Marko Bošnjak

Πρόεδρος

Αριθμός σελίδων προς μετάφραση: 29

Αριθμός μεταφρασμένων σελίδων: 45 (12193 λέξεις)

Επίσημη μετάφραση ως προς την πιστή και ακριβή απόδοση του περιεχομένου χωρίς μεταβολές από την αγγλική στην ελληνική γλώσσα

Αθήνα, 26.09.2022

Ελένη Δημητρίου, Πιστοποιημένη Μεταφράστρια ΥΠΕΞ, Α.Μ. 028